Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-һээ гарана | № 124 (16047) | 1982 оной майн 29, суббото | Сэн 3 мүнгэн

Л. И. БРЕЖНЕВ А. С. ДЖЕЛЛУДТАЙ УУЛЗАБА

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Советэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Л. И. Брежнев ажалай хэрэгээр Москвада ерээд байһан Социалис Арадай Ливийн Араб Джамахириин (СНЛАД) Революционно хүтэлбэриин гэшүүн Абдель Салам Джеллудтай майн 27-до Кремль соо уулзаба.

Ливийн революциин хүтэлбэрилэгшэ М. Каддафиин совет-ливийн харилсаанай асуудалнуудта, мүн мүнөө үеын уласхоорондын байдалай хэдэ хэдэн асуудалнуудта хабаатай бэшэгые А. С. Джеллуд Л. И. Брежневтэ дамжуулаа.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй Министрнүүдэй Советэй Түрүүлэгшэ Н. А. Тихоновэй хабаадаһан хани барисаанай хөөрэлдөөндэ хоёр тала һонирхуулһан асуудалнуудаар һанамжануудаа халан абалсаба. Совет болон ливи арадуудай аша туһада хоёр талын харилсаае үргэдхэн гүнзэгырүүлхэ, эб найрамдал болон уласхоорондын аюулгүй байдал бэхижүүлхые СССР ба СНЛАД-ай хүсэжэ байһые тэдэ мэдүүлбэд. (ТАСС).

КПСС-эй ОБКОМДО, БУРЯАДАЙ АССР-эй МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДТЭ

ЗАГАРАЙН РАЙОНОЙ ҮНЭГЭТЭЙ ТОСХОНОЙ ХҮН ЗОНОЙ ҮҮСХЭЛ ТУХАЙ

Гол хүдэлмэриһөө гадуур Онохойн совхоздо овощ тарижа үргүүлгада эдэбхитэйгээр хабаадахые уряалһан Загарайн районой Үнэгэтэй тосхоной хүн зоной үүсхэлые һайшааха.

1982 ондо колхоз, совхозуудта овощой үндэр баян ургаса абахын түлөө тэмсэлдэ бусад тосхонуудай хүн зоной хабаадалсалгын шухала байһаниие хараадаа абаад. Өөһэдынгөө хүсөөр овощ тарижа үргүүлгада ажал хэжэ шадаха бүхы хүдэлмэрилэгшэдые, һүрагшадые, пенсионернүүдые, колхоз, совхозуудай ажалшадые хабаадуулха талаар олониитын дунда ойлгуулламжын ехэ хүдэлмэри ябуулха, моральна ба материальна урмашуулгын пэмэлтэ хэмжээ ябуулгануудые хэрэглэхэ гэжэ КПСС-эй Гүсниоозерскын горкомые, Загарайн, Улаан-Удын, Бэшүүрэй, Баргажанай, Хяагтын, Кабанскын, Мухар-Шэбэрэй, Прибайкалиин, Түнэнэй, Захаамнай райкомуудые болон горрайгүйсэдкомуудые уялгалха. Хэрэгтэйдэ тоологдоболнь, долоон хоногой болзорто хүдөөгэй суглаануудые үнэргэгэжэ, овощой бүхы участогуудые тусхайта хүнүүдтэ даалгаха, тэрэнэй тарилгые наринаар харуулһалха.

Бидэнэр. Үнэгэтэй тосхондо ажаһуугшад хамтынгаа суглаан дээрэ республикынгаа бүхы хүн зондо энэ хандалгатайгаар хандаха гэжэ шиндэбди.

Мүнөө жэлдэ манай совхоздо овощ тарилгын талмай нилээд үргэдхэгдөө. Тингэжэ 300 гектарта капуста, үгэрсэ, свекло, морхоо, бусад овощ таригдаха байна. Совхозой коллектив 8 мянган тоннохоо бага бэшэ овощ үргүүлха уялга абанхай. Урдань ажахымнай эды шэнээн овощ гурбан жэл соошье хуряадаггүй байгаа. Овощ үргүүлха гээшэ хүнгэн хэрэг бэшэ, ехэ оролдолго гаргаха хэрэгтэй гэжэ хүн бүхэн мэдэнэ. Тиимэл хадань бүри намар байхаһаа эхилжэ совхоздо үндэр баян ургаса абахын төлөө тэмсэл хэгдэжэ эхилһэн. Механизаторнууд уһалуурийн түхеэрэлгэ болон техникые һайнаар бэлдэһэн, огородой плантациинууд дээрэ органическа ба минеральна үтэгжүүлгэ гарганан байгаа. Овощ үргүүлагшад һайн үрэһэ гүйсэд хүрэхөөр нөөсэлөө, рассада бэлдэнэ. Овощ тарилгые саг болзортоо үнэргэхэ, һайнаар уһалха, ургамалнуудай хойноһоо һайнаар харуулһалха, буртаг үбһэндэ дарүулхагүй гээшэ тон шухала.

Манай ехэ тосхондо хүдэлмэришэдэй үсөөн бэшэ байгаашье һаань, урдань городһоо олон хүнүүд ерэжэ, овощой буртаг үбһэ түүдэг ба харуулһалдаг һэн. Тиихэдээ городой зон өөһэдынгөө хэдэг ажалһаа һаатадаг, совхоздошье мүртэй туһа хүргэдэггүй байһан. Һүүлэй һүүлдэ овощой ургасашье дээшэлдэггүй һэн.

Совхоздо овощ үргүүлха хэрэгые зүбшэн хэлсээд, манай тосхоной ажал хэжэ шадаха хүн бүхэниие, һүрагшад болон пенсионернүүдые оруулалсан, ниитын огородой хүдэлмэридэ шадаха зэргээрнь хабаадуулха арга бии гэжэ этигэнэбди. Зунай үдэр ута. Энэ хэрэгые һайнаар эмхидхэбэл, гол ажалда хүдэлхэ, мүн овощойшье хойноһоо харуулһалха саг олдохо байна.

Республикын ажалшадые овощоор хангалгые һайжаруулха гээшэ тон шухала гэжэ бидэ һайн ойлгонобди. Тиимэһээ овощой ургамалнуудай хойноһоо харуулһалха хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадалсаха гэжэ шиндэебди.

Тосхоной ажал хэжэ шадаха хүн бүхэн хаанашье хүдэлдэг байгаа һаа, морхообой 10 соото га. али 12 соото газар, үгы һаа капустын 25 соото даажа абаад, тэрэнэйгээ хойноһоо һайн шанартайгаар харуулһалха, бүхы хүдэлмэриень саг соонь хэхэ уялга абана. Энэмнай СССР-эй 60 жэлэй ойн һайндэртэ бэлдэлгэдэ манай бодото хубита болохо юм.

Мүнөө жэлдэ үндэр баян ургаса хуряаха хэрэгтэнь манай жэшээгээр түрэл ажахынуудгаа туһалхыень овощ тарижа үргүүлдаг һүүрин тосхонуудай бүхы хүн зониие уряалнабди.

(Үнэгэтэй тосхоной хүн зоной хамтын суглаан дээрэ баталан абтаба).

ЭДЕЭ ХООЛОЙ ПРОГРАММА — ХҮН БҮХЭНЭЙ БЭЕЛҮҮЛХЭ ХЭРЭГ

КПСС-эй ЦК-гай майн Пленум дээрэ нүхэр Л. И. Брежневэй хэлэһэн элидхэлтэй «Южный» гэжэ гахайн комплексын ажалшад һонирхон танилсажа, уласхоорондын политическэ ехэ удха шанартай энэ документые үнэн сэхэнөө һайшаагаа. Һаяшаг коллективэй хүдэлмэридэй суглаан үнэргэгдэжэ, тэдэнэр арад зоной эдеэ болой шухала продукт — мяха үйлэдбэрилгэ ехэдхэхэ талаар саашанхи хараа түсэбүүдээ тодорхойлоо.

— 1990 ондо гахайн мяха үйлэдбэрилгые 7—7,3 тонноо хүргэхөөр партийн хараалһан түсэб бэелүүлхэ хэрэгтэ бидэ горитойхон хубитаяа оруулха ёһотойбди, — гэжэ комплексын малшад нэгэн дуугаар мэдүүлээ.

Нёдондо жэл КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Советэй, ВЛКСМ-эй ЦК-гай болон ВЦСПС-эй дамдуулгын Улаан тугаар шагнагдаһан түрүү коллективэй гэшүүдэй үгэдөө хүрэхэнь лабтай.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: комплексын партийна организациин секретарь Ф. И. Хайдаков ажалшадые КПСС-эй ЦК-гай майн Пленумэй материалнуудтай танилсуулжа байна.

Н. ЕФИМОВЭЙ фото.

ЗАГАРАЙН РАЙОНОЙ ҮНЭГЭТЭЙ ТОСХОНОЙХИДОЙ РЕСПУБЛИКЫН ҺУУРИН ТОСХОНУУДАЙ БҮХЫ ХҮН ЗОНДО ХАНДАҺАН

ХАНДАЛГА

ОНСО АНХАРАЛ

Шэнэ сагта шэнээр һалбаран хүгжэжэ байһан манай районой ажалшад КПСС-эй ЦК-гай Пленум дээрэ баталагдаһан эдеэ хоолой программые һонирхолтойгоор үгтан абажа, халуунаар дэмжэнэ. Юуб гэхэдэ, хоридохи зуун жэлэй гайхамшаг барилга болохо Байгал-Амарай түмэр зам шадархи нютагуудта хүдөө ажахые һэргээн бодхоожо, таряан ажал эрхилхэ, адууһа мал үсхэбэрилхэ гээшэ манай мүнөө үеын түрүүшын зорилго болоно.

Гадна районой промышленна предприятинуудай хүдэлмэриншэдые эдеэ хоолой зүйлнүүдээр хангахын тула тэдэ предприятинуудта хамһабаринн ажахынуудые эмхидхэхэ талаар ехэ хүдэлмэри ябуулгадана. Мүнөө үедэ манай районой барилгын ба худалдаа наймаанэй долоон организаци хамһабаринн ажахынуудтай болонхой. Тэндэнь бүхыдөө хоёр мянгаад гахай шахан таргалуулагдадаг юм. Дүрбэн предприяти өөһэдын теплицэтэй болонхой. Эдэ бүгдэнһөө үнэргэгшэ жэлдэ 63 тонно гахайн мяхан, 15 тонно үгэрсэ абтаһан байна.

Госпромхоз болон коопзверопромхоз өөһэдын үхэрэй фермэтэй болонхой. 1981 оной туршада тэрэ фермэнүүдһээ 33 тонно һүн ажалшадта худалдагдаһан байна.

Барилга-хабсаралгын 608-дахи поезд, «БАМтоннельстрой» управлениин 1-дэхи автобаза болон бусад олон организациинууд хамһабаринн ажахынуудые эмхидхэхэ, саашадань хүгжөөхэ талаар ехэ оролдолго гаргана. Энэ хэрэгые саашадань бүри һайнаар эрхилхэ хэрэгтэ районой партийна организаци, совет болон ажахын хүтэлбэрилэгшэд онсо анхаралаа хандуулха байна.

Н. КРЮЧКОВ.
КПСС-эй Хойто-Байгалай райкомой нэгэдэхи секретарь.

БАРАНДАА ТЭМСЭХЭ

КПСС-эй ЦК-гай 1982 оной майн 24-дэ болоһон Пленум дээрэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежневэй хэһэн «1990 он хүрэтэрхи үе соо СССР-эй эдеэ хоолой программа ба тэрэниие бэелүүлхэ хэмжээнүүд тухай» элидхэлые уншаад байхадаа, олон бодол толгойдо ороно. Арад зоной хүдэлмэрилэгшэдтэ, нэн түрүүн бидэ — багшанар харюусалгатай байһанаа мэдэрхэ ёһотойбди. Юуб гэхэдэ, үзэл сурталай хүдэлмэрилэгшэд нэн хойноо хүн зониие, иланганаа эдир үетэниие ерэдүйн түлөө харюусалгатай байнынь ойлгуулан хүмүүжүүлхэ эрэгтэйбди. Мүнөөдэр партада һуужа байһан үетэн үглөөдэр ажалшадай зэргэдэ жагсажа, партийн хараалһан түсэб, программануудые бэелүүлхэ хэрэгтэ хабаадаха зон болоно. Тиимэһээ бидэнэй ажалые шэлитэ хүсэн дээрэһээ бүгдээд бүтээхэ бэшэ, харин бидэ өөһэдөө улаан гараараа хэхэ, бэелүүлхэ ёһотой зон гээшэбди гэжэ үхибүүд балшар наһаанһаа сэдьхэл бодолдоо хадууха зэргэтэй. Энэниие ойлгонгүй гараал һаа, тэдэмнай эхэ, эсэгынгээ, арад зоной хүзүүн дээрэ, һүүлаг, ажалда дурагүй хүнүүд болоно магатгүй.

Юрэдөө, түрэл партийнгаа хараалһан асари ехэ программын дүүргэгдэхын түлөө барандаа тэмсэхэбли!

Д. ГАЛЛАНОВ,
Хорнин районой Үдын дунда һургуулийн багша.

ПАРТИИН ҮГЫЕ ОЛОНИИТЭДЭ НЭБТЭРҮҮЛХЭ

Россий Федерациин «Знание» бүлгэмэй VII съезд майн 27-до Кремлиин Ехэ ордон соо нээгдэбэ. Научна үзэл бодолые, ажабайдалай эдэбхитэй хараа шэглэлые, үзэл сурталай-политическэ ба абари зангай һайн һайхан шэнжэ шанарнуудые совет хүнүүдтэ бүрилдүүлэн хүмүүжүүлгын нүлөө ехэтэй нүхэсэл болохо лекционно пропагандые һайжаруулха асуудалые делегадууд зүбшэн хэлсэнэ.

Правлениин түрүүлэгшэ академик И. Ф. Образцов тоосоото элидхэл хэбэ. Бүлгэмэй гэшүүд, совет интеллигенци, бүхы совет арадтал адли, ороной Эдеэ хоолой программые һайшааһан КПСС-эй ЦК-гай майн (1982 он) Пленумэй шийдхэбэринүүдые бүрин хүсэдөөр дэмжэнэ, энэ хадаа хүнүүдэй аша туһа тухай, манай агууехэ Эхэ ороной һалбаран хүгжэлтэ тухай партийн хандуулдаг анхарал оролдолгын үшөө нэгэ толотомо гэршэ жэшээ болоно гэжэ тоолоно гээд тэрэ хэлээ. Нүхэр Л. И. Брежневэй элидхэл соохи захяа заабаринуудые, тобшололнуудые, Пленумэй документнүүдэй удхые бүхы ажалшадта ойлгуулха, Эдеэ хоолой программые, КПСС-эй ЦК-гай болон СССР-эй Министрнүүдэй Советэй тогтоолнуудые бэелүүлхэ талаар ажалша коллективүүдые элсүүлэн хабаадуулгада али болохоор нүлөөлхэ гээшэ лекторнуудэй гол зорилго болоно.

Һүүлэй табан жэлэй хугасаа соо республика дотор 60 миллион лекци уншагдаа. Марксистско-ленинскэ теориие, ажабайдалай социалис түхэл шэнжые, партийн экономическа стратегиие олоной дунда нэбтэрүүлгэдэ гол анхарал хандуулагдана. Түсэбтэ табан жэлэй даабаринуудые бэелүүлхэ хэрэгтэ үзэл сурталай талаар хангалгада бүлгэмэй эмхинүүд эдэбхитэйгээр хабаадана. Экономическа ба худөө ажахын эрдэм ухаан, эрдэм, техникын туйлалтануд, үйлэдбэриин новаторнуудай түрүүдүй дүршэл болон үүсхэлнүүд үргэлөөр нэбтэрүүлэгдэнэ.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүндэ кандидат, РСФСР-эй Министрнүүдэй Советэй Түрүүлэгшэ М. С. Соломенцев съезд дээрэ үгэ хэлэхэдээ, нүхэр Л. И. Брежневэй эльгээһэн үнэн зүүхэнэй амаршалгые, һайн һайхан хүсэлэнгүүдые делегадуудта дамжуулба.

Совет хүнүүдые коммунис ёһоор хүмүүжүүлгын һайн һайхан хэрэгтэ Россий Федерациин «Знание» бүлгэмэй эдэбхитэдэй гоотой хубитаяа оруулдаг байһые тэмдэглэхэдээ, шэнэ хүниие бүрилдүүлэн хүмүүжүүлгэдэ, манай орон дотор коммунизмын материально-техническэ үндэһэ һуурние байгуулгада тэдэнэр партийн үнэн сэхэ туһалагшад саашадаашье байха юм гээд нэйдажа байһанаа Леонид Ильич мэдүүлээ. Үзэл сурталай олон миллион хүдэлмэрилэгшэдэй шэн габьяата, хүндэ хүшэр ажалые партийн ямар үндэрөөр сэгнэдэгые, тэрээндэ ямар ехэ этигэл найдал олгодогые, нүхэр Л. И. Брежневэй үзэл сурталай кадрнуудай ажал ябуулгада хэлбэришэгүйгөөр анхаралаа хандуулжа байдагые партийн XXVI съездын трибуна дээрэһээ тэдэнэртэ талархалаа мэдүүлһэн ушарынь элиохэйлэн гэршэлнэ.

КПСС-эй XXVI съезд үзэл сурталай, политическэ-хүмүүжүүлгын хүдэлмэриие гүнзэгыгөөр, шүүмжэлхыгээр шэнжэлээд, совет обществын хүгжэлтын мүнөөнэй шатын эрилтэнүүдтэй зохилдуулан, тэрэниие шэнэдхэн хубилгаха шухала гэжэ М. С. Соломенцев саашадаа тэмдэглээ. Пропагандын хүдэлмэриие эрдэм ухаанда үндэһэлхэ, бүтэмжэтэй һайн, тодорхой, добтолхы шэнжэтэй болгохо, ажабайдалтай тэрэнэй холбоо барисаае бэхижүүлхэ гэһэн гол зорилгонууд, хараа шэглэлнүүд табигдана.

Партийн XXVI съездын шийдхэбэринүүдтэй зохилдуулан, КПСС-эй ЦК-гай һаяхан болоһон майн Пленум 1990 он хүрэтэрхи үедэ бэелүүлэгдэхэ СССР-эй Эдеэ хоолой программые һайшаагаа. Нүхэр Л. И. Брежневэй үүсхэлээр, тэрэнэй хүтэлбэри доро зохёогдон найруулагдаһан программые бэелүүлхэ тодорхой хэмжээнүүд хараалагдаа. Программые бэелүүлхын тула олон миллион совет хүнүүд эршэмтэйгээр хүдэлхэ ёһотой. Пленумэй материалнуудые, парти болон арад зоной урда табигдаһан шэнэ зорилгонуудые үргэнөөр харуулха, ойлгуулха гээшэ шухала удха шанартай.

Коммунизм байгуулжа байгва шэнэ хүниие хүмүүжүүлгын, совет абари зан, залуушуулай дунда үзэл сурталай, хүмүүжүүлгын хүдэлмэри ябуулгын асуудалнуудта үгэ хэлэгшэ дэлгэрэнгыгээр тогтобо. СССР-эй байгуулагдаһаар 60 жэлэй ойдо бэлдэхэдээ, «Знание» бүлгэмэй эмхинүүд совет арадуудай туйлалтануудые, тэдэнэй хани барисаае, аха нүхэсэлые үргэнөөр харуулха зэргэтэй гэжэ тэрэ хэлээ. Тиихэдээ Россий Федерациин олон арад үндэһэтэдтэ онсо анхаралаа хандуулха хэрэгтэй.

Бүлгэмэй хүдэлмэриие саашадань һайжаруулха, пропагандын элдэб янзын онол арганнуудые улам үргэнөөр шадамараар хэрэглэхэ туһай тоосоото элидхэлые зүбшэн хэлсэлгэдэ хабаадалсаһан съездын делегадууд тэмдэглэбэ.

КПСС-эй ЦК-гай пропагандын таһагые даагша Е. М. Тяжельников съездын хүдэлмэридэ хабаадаа.

(ТАСС).

ШЭНЭЭР ХАРААЛХАБДИ

СССР дотор Эдеэ хоолой программа бэелүүлхэ тухай КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежневэй элидхэлые манай ороной ажалшад ехэтэ һонирхон шагнаба, уншаба гээшэ. Эдеэ хоолой асуудалнуудые һонирхохогүй гэр бүлэй хүн гэжэ үгы ёһотой. Тиимэһээ тус Пленумэй материалнууд, элидхэл дотор ябуулгануудые ажалша хүн бүрэй анхарал татаха зэргэтэй.

Манай район нилээдтээ ажалшадые хүдөө ажахын продуктнуудаар, иланганаа болоор гүйцэд хангаха зорилготой юм. Тэрэнээ бэелүүлэхэ тула ажахынуудай ажалшадые оролдодог гээшэ. Жишээнэ, овощ үргүүлха талаар тусгаарлагдаһан Онохойн совхоз овощ таригдаг талаагаа үргэдхэжэ байна. Тэрэ тэдэнэр 1979 ондо 1,1 гектар газартай һаа, 1985 он болотор тэрэнь 1,1 гектарта хүргэгдэжэ, 8 мянган тонно овощ үрэндэ ногдадагдажа эхилхэ. Тиимэ, Улаан-Удэ хотодо ажалшадуудаг хүн бүхэндэ 20 килограмм овощ хүргэгдэг болохо. Үнэгэтэйн овощ үргүүлагшад байгша 300 гектар талмай дээрэ табан ондоо овощ тарижа, гектарай 179 центнерһээ бага бэшэ ургаса хуряаха зорилготой. Энээхэн жэшээ дээрэһээ бодожо үзэхэдэ, партийнмай 1990 он хүрэтэрхи үе соо бэелүүлхэ Эдеэ хоолой программа хүсэндөө түргэн орохо үндэһэтэй байна. Юундэб гэхэдэ, совхозуудай хүдэлмэрилэгшэдтэ, мүн хартаабха, овощ үргүүлагшадта натуральна түлбэри үгэдэг гурим бүри үргэдхэгдэхөөр хараалагдана.

Саашань тэмдэглэхэдэ, хүдөө ажахын мэргэжэлтэдэй, хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэдэй салин хүлһэнэй дунда зэргээр 30 процентээр дээшэлүүлэгдэхэ болоһониинь һайшаалтай байна. Тиихэдэ залуу мэргэжэлтэдтэ нэмэлтэ хүнгэлэлтэнүүд олгогдохоор хараалагдана. Эдэ болон бусад хэмжээнүүдэй ашаар хүдөө ажахыдамнай кадрнууд тогтонижожо, зорилгоёо бэелүүлхэдэмнай ехээр нүлөөлхэнь лабтай.

Түрэл партийнгаа зөлжөөтэ Пленум дээрэ абтаһан Эдеэ хоолой программа бэелүүлхэ хэмжээнүүд тухай Л. И. Брежневэй элидхэлые ажалша коллектив бүхэндэ зүбшэн хэлсэжэ, район дотороойнгоо хэмжээнүүдые тусгаарлан хараалха байхабди.

Н. НИМАЕВ,
арадай депутадуудай Советэй Загарайн районой гүйсэдкомой хүдөө ажахын управлениин начальник.

ХАРЮУМНАЙ—АЖАЛ

«1990 он хүрэтэрхи үе соо СССР-эй эдеэ хоолой программа ба тэрэниие бэелүүлхэ хэмжээнүүд тухай» КПСС-эй ЦК-гай майн Пленум дээрэ Л. И. Брежневэй хэһэн элидхэлые колхозоймнай механизаторнууд болон малшад ехэ урма баяртайгаар угтан абаба.

Юундэб гэхэдэ, эдеэ хоолоор оронойнгоо хүн зониие хангаха гээшэ совет хүнүүдэй ажабайдалые улам һайжаруулха гэһэн манай партийн зорилго болоно гэжэ ажахымнай хүдэлмэришэн бүхэн һайн ойлгожо байна.

Колхознай 1981 оной дүнгөөр абаһан социалис уялгала нэрэтэй солотойгоор дүүргээ юм. Үрэндэ мяха, һүү, үндэгэ болон ноойо тушааха түсэбөө үлүүлэн дүүргэжэ, район соогоо түрүү ажахынуудай тоодо оролсоһон байна.

Мүнөөнэй байдалаар харахада, хабарай тарилга саг болзор соогоо дүүрэбэ.

Үнэгэргшэ үбэлжэлгын үедэ манай колхозой малшад һайнаар ажаллажа гараба. Үхэр мал болон хонид тобир тарганаар ондо ороо.

Манай колхозой малшад болон таряашад гүрэндэ хүдөө ажахын продукци худалдаха түсэбөө болзорһоо урид дүүргэхээр зэһэнхэй. Байгша оноймнай дүрбэн һарын дүнгүүд энээниие баталан гэршэлнэ. Манай эрхим ажал Пленумэй шийдхэбэридэ харюу болохол байна.

И. ЖАМЬЯНОВ.
«Мухар-Шэбэрэй районой «Знамя Ленина» колхозой профсоюзай комитедэй түрүүлэгшэ.

ҺАЙНДЭРЭЙ ХҮНДЭЛЭЛДЭ

Хилэ сахигшын үдэртэ зорюулагдажа, СССР-эй КГБ-гэй хилын харуулай сэрэгүүдэй, ниислэл хотын ажалшадай түлөөлэгшэдэй, ниислэлэй гарнизоной сэрэгшэдэй баярай суглаан майн 27-до Москвада болобо.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, КПСС-эй ЦК-гай секретарь К. У. Черненко, КПСС-эй ЦК-гай таһагые даагша Н. И. Савинкин, Москоо-эй гүйсэдхэхэ комитедэй түрүүлэгшэ В. Ф. Промыслов, СССР-эй КГБ-гэй түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшонор армиин генерал Г. К. Цинев, генерал-полковник В. М. Чебриков, СССР-эй КГБ-гэй түрүүлэгшын орлогшонор, сэрэгэй начальнигуудд, партийна, совет болон ниитын эмхинүүдэй хүтэлбэрилэгшэд, хилын харуулай сэрэгүүдэй ветеранууд президиумдэ һуугаа.

СССР-эй КГБ-гэй хилын харуулай сэрэгүүдэй начальник армиин генерал В. А. Матросов суглаан дээрэ үгэ хэлэбэ. Манай социалис Эхэ ороной нангин хилэнүүдые хилын харуулай сэрэгүүд саашадаашье хөрхо нариннаар, найдамтайгаар сахин хамгаалха юм гэжэ тэрэ хилэ сахидаг сэрэгшэдэй үмэнэһөө КПСС-эй Центральна Комитедые, ЦК-гай Политбюрое, нүхэр Л. И. Брежневые найдуулаа.

Баярай суглаанда хабаадагшад КПСС-эй Центральна Комитедтэ, нүхэр Л. И. Брежневтэ эльгээгдэхэ амаршалгын бэшэгые ехэ дэбжэлтэтэйгээр абаба.

• • •

Совет хилэ сахигшадай үндэлэлдэ майн 28-да манай Эхэ ороной ниислэл — баатар-хото Москвада, союзна республиканууд ниислэлнүүдтэ, баатар-хотонууд Ленинградта, Волгоградта, Севастопольдо, Одессэдэ, Новороссийскда, Керчьдэ, Тулада, баатар-хэрэм Брестдэ, мүн Владивостогто, Хабаровскда, Шэтэдэ, Петропавловск-Камчатскида һайндэрэй салют үгтөө.

(ТАСС).

КПСС-эй ОБКОМДО

КПСС-эй Центральна Комитедэй майн (1982 он) Пленум дээрэ партийн ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежневэй хэһэн «1990 он хүрэтэрхи үедэ СССР-эй Эдеэ хоолой программа ба тэрэниие бэелүүлхэ хэмжээнүүд тухай» элидхэлые, КПСС-эй ЦК-гай Пленумэй шийдхэбэринүүдые тайлбарилха, ойлгуулан нэбтэрүүлхэ талаар зорилгонууд КПСС-эй обкомдо болоһон зүблөөн дээрэ хэлсэгдэбэ.

Тус зүблөөндэ партийн обкомой элидхэлшэд, республикын министерствэнүүд болон албан зургаануудай хүтэлбэрилэгшэд, үзэл сурталай хүдэлмэрилэгшэд хабаадалсаа. Зүблөө КПСС-эй обкомой секретарь А. А. Бадиев нэгэгээ.

КПСС-эй ЦК-гай гэшүүн, партийн обкомой нэгэдэхи секретарь А. У. Модогоев партийн Центральна Комитедэй майн (1982 он) Пленумэй дүнгүүд болон республикын ажалшадай ээлжээтэ зорилгонууд тухай дэлгэрэнгыгээр хөөрэбэ.

Эдэ үдэрнүүдтэ КПСС-эй обкомой элидхэлшэд республикынгаа ажалшадтай уулзажа, түүхэтэ Пленумэй дүнгүүд тухай элидхэлнүүдые хэхэ юм.

БАЯРАЙ СУГЛААН

Владимир Ильич Ленинэй үүсхэлээр Совет прокуратурын байгуулагдаһаар 60 жэлэй ойдо зорюулагдаһан баярай суглаан республикын Министрнүүдэй Советэй конференц-зал соо үсэгэлдэр болобо. Энэ суглаанда Улаан-Удэ хотын ажалша коллективүүдэй, ниитын эмхинүүдэй түлөөлэгшэд, хуули сахидаг эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэд хабаадаа.

КПСС-эй обкомой эльгээһэн амаршалгые партийн обкомой секретарь **А. А. Бадиев** соносхоод, республикын прокуратурын хүдэлмэрилэгшэдтэ барюулба.

Совет прокуратурын 60 жэлэй ой тухай элидхэл Буряадай АССР-эй прокурор, РСФСР-эй габьяата юрист, юридическэ эрдэмэй кандидат **Б. Ц. Цыденжапов** хэһэн байна.

Һүүлээрнь хүдэлмэришэн ангиин болон ниитын эмхинүүдэй түлөөлэгшэд амаршалгын үгэнүүдые хэлээ.

Баярай суглаанай түгэсхэлдэ ехэ концерт харуулагдаа.

МОСКВАҺАА МОРДОБО

Австрийн Республикын Федеральна президент Р. Кирхшлегер Ташкент ошохоёо майн 27-до Москвааһаа мордобо. СССР-эй Верховно Советэй Президиумэй уряалаар хани ёһоной албанай хэрэгээр тэрэ Советскэ Союзда ирэһэн байгаа.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Советэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Л. И. Брежнев, СССР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министр А. А. Громыко болон бусад тусхай тушаалтад аэродром дээрэ Р. Кирхшлегерые үдэшэбэ.

(ТАСС).

КПСС-эй ЦЕНТРАЛЬНА КОМИТЕДТЭ, СССР-эй МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДТЭ

КПСС-эй Центральна Комитет, СССР-эй Министрнүүдэй Совет «Колхозууд болон совхозуудые хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэд ба мэргэжэлтэдээр саашадань бэхижүүлхэ, хүдөө ажахын үйлэдбэриие хүргөөлгэдэ тэдэнэй дүүргэдэг үүргэ ба харюусалгые дээшэлүүлхэ тухай», «Эдеэ хоолой зүйлнүүдые ехээр үйлэдбэрилхэ, шанарыень дээшэлүүлхэ талаар хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй материальна урмашуулгые һайжаруулха хэмжээнүүд тухай» тогтоолнуудые абаба. КПСС-эй ЦК-гай байгша оной майн 24-дэ болоһон Пленум эдэ тогтоолнуудые баталһан байгаа. Баталагдан абтаһан тогтоолнууд хуряангыгаар доро толилогдоно.

КОЛХОЗУУД БОЛОН СОВХОЗУУДЫЕ ХҮТЭЛБЭРИЛХЫ ХҮДЭЛМЭРИЛЭГШЭД БА МЭРГЭЖЭЛТЭДЭЭР СААШАДАНЬ БЭХИЖҮҮЛХЭ, ХҮДӨӨ АЖАХЫН ҮЙЛЭДБЭРИИЕ ХҮГЖӨӨЛГЭДЭ ТЭДЭНЭЙ ДҮҮРГЭДЭГ ҮҮРГЭ БА ХАРЮУСАЛГЫЕ ДЭЭШЭЛҮҮЛХЭ ТУХАЙ

Партийн мүнөөнэй аграрна политикые бэелүүлгэдэ, эдеэ хоолой зүйлнүүдээр, хүдөө ажахын түүхэй эдүүдээр ороноо найдамтайгаар хангаха зорилгонуудые бодото дээрэнь шидхэлгэдэ колхозууд болон совхозуудай хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэд, мэргэжэлтэд ехэ хубитаяа оруулдаг юм гэжэ КПСС-эй Центральна Комитет, СССР-эй Министрнүүдэй Совет тэмдэглэбэ. Дүй дүршэлтэй, ажал хэрэгээ һайн мэдэхэ, түгэс мэргэжэлтэй, үйлэдбэриие эмхидхэхэ шадабаритай хүнүүд, ажалша коллективүүдые хүмүүжүүлэгшэд мүнөө үедэ колхоз болон совхозуудые гол түлэб ударидана. Колхозуудай олохон түрүүлэгшэнэр, совхозуудай директорнүүд, ажахынуудай мэргэжэлтэд газар тарыалангаа, улам ургажа байгаа материально-техническэ хүсые, эрдэм ухаанай ба түрүү дүй дүршэлэй туйлалтануудые шадамараар, үрэ түгсөөр хэрэглэнэ, хүдөө нютагуудай социальна байдалые эдэбхитэйгээр шэнэдхэн хубилгана, зохёохы ёһоор хүдэлнэ, ямаршье сагай уларилда үндэр баян ургаса абана, мал ажалай ашаг шэмые дээшэлүүлнэ.

Эдеэ хоолой асуудалые үргэлжэ дээрэнь һайнаар шидхэхэ, хүдөө ажахын продукци үйлэдбэрилгые нилээд ехэдхэхэ талаар нүхэр Л. И. Брежневэй найруулан тодорхойлһон, КПСС-эй XXVI съезд дээрэ һайшаагдаһан зорилгонууд колхоз, совхоз бүхэнэй ажал ябуулгые үндэһөөрнь һайжаруулха, колхоз болон совхозой үйлэдбэриин хүтэлбэрилэгшэдэй, мэргэжэлтэдэй харюусалгые дээшэлүүлхэ эрилтэ табина гэзэ тогтоол дотор тэмдэглэгдэнэ.

Гэбэшье ажал хэрэгээ хангалтагүй удаанаар эмхидхэн хубилгадаг, доторойнгоо нөөсөнүүдые, арга боломжонуудые муугаар элсүүлдэг, ажахыгаа хуушанай ёһоор, таарахаяа болиһон аргаар эрхилдэг, туйлаһанаараа сэдьхэлээ ханадаг үсөөн бэшэ хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд бии байһаар.

Колхозууд болон совхозуудай хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэдые, мэргэжэлтэдые шэлжэ ололгодо, тааруулан табилгада, хүмүүжүүлгэдэ зарим нютагай парторкомуудые, райкомуудые, союзна ба автономито республикануудай Министрнүүдэй Советүүдые, арадай депутадуудай хизаарай, областной, районно Советүүдэй гүйсэдхэхэ комитедүүдые, хүдөө ажахын органууды уялгална гэбэл:

— хүдөө ажахые али бүхы талаарнь хурдан түргэнөөр хүргөөхэ, ашаг үрысень дээшэлүүлхэ, ороной Эдеэ хоолой программые бодотоор бэелүүлхэ талаар КПСС-эй XXVI съезд дээрэ табигдаһан шэнэ, асари ехэ зорилгонуудые хэлбэришүүгөөр бэелүүлхэ аргатай, мэргэжэл шадабаритай, гүнзэгы үзэл бодолтой хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэд ба мэргэжэлтэдээр колхозууд болон совхозуудые бэхижүүлхэ хүдэлмэриие эрид һайжаруулха;

— газар, гол фоннууд, минеральна үтэгжүүлгэнүүд, тэжээл болон бусад нөөсөнүүдые хэрэглэгые һайжаруулха, үйлэдбэриин эмхидхэлые нарижуулха, арбан нэгэдэхи табан жилдэ, мүн саашанхи жилнүүдтэ хүдөө ажахын продукци үйлэдбэрилгые горитой ехэдхэхые хараалһан шидхэхы эрхэ нүхэсэл болохо ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ талаар колхозууд болон совхозуудай хүтэлбэрилэгшэдэй, мэргэжэлтэдэй, хүдөө ажахын бүхы хүдэлмэрилэгшэдэй хүсэлэл оролдолгонуудые элсүүлэн хабаадуулха;

— колхозууд болон совхозуудай хүтэлбэрилэгшэдэй, мэргэжэлтэдэй нэрэ хүндые, үйлэдбэриие хүтэлбэрилгэдэ тэдэнэй дүүргэдэг үүргые дээшэлүүлгэдэ онсо анхаралаа хандуулха, хүдэлмэрилэгшэдые ондоо ажалда үндэһэ баримтагүйгөөр оруулха ябадалые усадхан зайсуулха. Даалгагдаһан хэрэгэйнь түлөө эрилтэ ехээр табиха зуураа, хүдэлмэрилэгшэдтэ этигэл найдалтайгаар, хүндэтэйгөөр хандаха, ажахын бүсэ даагаад хүгжэхэйнь хамта дээрэһээ сэхэ хүтэлбэрилдэг болохо хэрэгые зүбөөр тааралдуулан табиха;

— колхоз, совхозуудай үйлэдбэридэ хүдэлхөөр дэбжүүлэгдэхэ кадрнуудые бэлдэхэ, бүридхэхэ, тэдэниие ажалда табиха хүдэлмэриие эрид һайжаруулха, тиихэдээ энэ эндэ ёһо тэдысэ хандангүй, зүб шэглэлтэйгээр, хараа бодомжотойгоор ябуулха байна. Ажалдаа эгээл һайн талаһаа өөрыгөө харуулһан, саашадаа ургахаар хүнүүдые энэ эндэ шэлжэ абаха, тэдэнэй үзэл сурталай болон политическэ мэдэсын, ажалайнь мэргэжэл шадабаринин хэр ургажа байһаниие анхаралтайгаар хараха, саг үргэлжэ хүгжөөхэ хэрэгтэй. Эмхидхэхы шадабаритай, дүй дүршэл ехэтэй, олон юумэ мэдэхэ, ажалша бэрхэ хүнүүдые үйлэдбэриин харюусалгатай хүдэлмэридэ дэбжүүлхэ. Үрдын хүтэлбэрилгын һайн талыень алдангүй, дүршэлтэй болон залуу кадрнуудые зүбөөр тааруулжа табиха, хүтэлбэрилхы хүдэлмэридэ эхэнэрнүүдые дэбжүүлхэ хэрэгые али болохоор дэмжэхэ шухала.

Түрүү колхоз, совхозуудта хүдэлжэ байһан хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэдэй экономическа талаараа һула, гээгдэнги ажахынуудта ошожо хүдэлхэ эрмэлзэлые али болохоор дэмжэхэ, урмашуулха.

Ажахые эрхилхэ, хүтэлбэрилхэ болон ажалша коллективүүдые хүмүүжүүлхэ мэргэжэл шадабари олоходонь, ажалай онол арга, ёһо гуримые нарижуулан һайжаруулхадань хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэдтэ туһалха.

Парти, правительствын шидхэбэринүүдые бэелүүлхэ, түсэбтэ, финансова болон технологическа журамые сахиха талаар хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэдэй өөһэдынь харюусалгые саг үргэлжэ дээшэлүүлхэ, тэдэнэй эдэбхи үүсхэлые али болохоор дэмжэхэ, урмашуулха, тэдэниие үнэн сэхээр, даруу зохидоор элдэб дутагдалнуудтай эбсэшэгүй, эрид шанга байхаар хүмүүжүүлхэ гээшэ партийна, советскэ болон хүдөө ажахын органуудай уялга болоно. Элдэб шалтагаануудые урдаа барлад, үүрэнэй даабарние дүүргэхэгүй, эзэн буса, һалан хойрог ябадал гаргаха, үйлэдбэриие эмхидхэхэ, хүнүүдые хүмүүжүүлхэ талаар адуу дутагдалнуудые гаргаха ябадалтай эрид шууд тэмсэхэ.

Коллективэйнгээ ажалые эмхидхэхэ, үйлэдбэридээ үндэр үрэ дүнгүүдые туйлаха эгээл ехэ ашаг үрэтэй арга замуудые олохо талаар хэр шадабаритай, мэргэжэлээрээ хэр бэлэдхэлтэй байһаниие хараада абан, бүхы талаһаань сүбөөр сэгнэжэ, хүтэлбэрилгэнэй һүүлдэ зууршалгаар колхоз, совхозуудта болон хүдөө ажахын үүрэнэй бусад предприятинуудта хүдэлхөөр срэһэн хүдөө ажахын залуу мэргэжэлтэд КПСС-эй ЦК-гай болон СССР-эй Министрнүүдэй Советэй 1979 оной майн 22-ой 466-дахи тогтоолой II пунктын ёһоор, хүдэлжэ эхилһэн түрүүшын гурбан жилдэ дулаасуулагдадаг, зайн галай гэрэлтэй түлөөһэгүй гэр байраар хангагдаха;

— хүдөө ажахын дээдэ болон түсхай дунда һургуулинуудые дүүргэгдэ, совхозууд болон хүдөө ажахын үүрэнэй бусад предприятинуудта хүдэлхөөр эльгээгдэһэн хүнүүдтэ КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Советэй 1977 оной сентябрийн 1-нэй 820-дохи тогтоолой 32-дохи пунктын ёһоор, хубиингаа ажахыда хэрэгтэй юумэнүүдые абахынь тула (6 һарын салин хүрэтэр) тэдхэмжэ үгтэхэ байна.

Энэ тогтоол соо заагдаһанай ёһоор, хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэд болон мэргэжэлтэдэй ажалай түлөөһэнэй, хүнгэлэлтэнүүдэй гуримые хэрэглэхэ гэжэ колхозуудта дурадхагдаа.

Гэрнүүдэй суглуулагдамал конструкци, гэр байрануудые барихада хэрэгтэй барилгын хэрэгсэлнүүд болон тухеэрэлгэнүүдые ажахынуудай отделенинүүд, бригаднууд болон үйлэдбэриин бусад участогуудай хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэдтэ, мэргэжэлтэдтэ түрүүшын ээлжээндэ худалдаха гэжэ союзна республикануудай Министрнүүдэй Советүүдтэ болон Центросоюзда даалгагдаа.

Хүтэлбэрилхы кадрнууд болон мэргэжэлтэдые һургаха, мэргэжэлыень дээшэлүүлхэ хүдэлмэриие улам нарижуулан һайжаруулха нэмэлтэ хэмжээнүүдые абаха зорилго нютагуудай партийна, советскэ ба хүдөө ажахын органуудай, СССР-эй Хүдөө ажахын министерствын, хүдөө ажахын предприятинуудтай бусад министерствэнүүд болон албан зургаануудай урда табигдаа.

Хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэдые бэлдэхэ отделенинүүдтэ, хүдөө ажахые хүтэлбэрилгын һургуулинуудта һураха хүнүүдые шэлэн олохо эрилтэнүүдые шангадхаха гэжэ даалгагдаа. Һайн шанарнуудаа бодото дээрэнь харуулһан, колхозно ба совхозно үйлэдбэриин бүри ехэ участогуудые саашадаа толгойлхо хаба шадабаритай, аласай ехэ арга боломжонуудтай хүтэлбэрилэгшэдые һурахыень эльгээхэ.

Хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэдые бэлдэдэг отделенинүүдтэ һураха хүнүүдэй бүридэл, тэдэниие хүдэлмэридэ хубаан томилхо тухай хүдөө ажахын органуудай һанамжанууд союзна республикануудай Компартинуудай ЦК-нуудаар, партийн крайкомууд болон обкомуудаар, харин хүдөө ажахые хүтэлбэрилгын һургуулинуудта һураха хүнүүдэй бүридэл—партийн горкомууд болон райкомуудаар баталагдабал, һайн байгаа гэһэн хүдөө ажахын органуудай дурадхалнууд зүб таарамжатай гээд мэдэрэгдээ.

Хүдөө ажахын хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэдэй, мэргэжэлтэдэй онол шадабаринс дээшэлүүлхэ факультедүүдэй ба отделенинүүдэй, хүдөө ажахые хүтэлбэрилгын һургуулинуудай хүдэлмэриие методическа хүтэлбэреэр хангаха, мүн хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй мэргэжэл шадабари дээшэлүүлхэ асуудалнуудаар хэгдэдэг научна шэнжэлгэнүүдые залан толгойлхо хэрэг хүдөө ажахын хүтэлбэрилэгшэдые бэлдэдэг дээдэ һургуулида даалгагдаа.

Колхозууд, совхозууд болон хүдөө ажахын бусад предприятинуудые элдэб мэргэжэлтэй инженернүүдээр, ветеринарна врачнуудаар, бухгалтернуудаар хүсэд бүрин хангахын тула түбхын түрүү РСФСР-эй Хара бэшэ хүрьһэтэй нютагуудта, Түбэй-Хара хүрьһэтэ райондо, Сибириин, Хойто Казахстанай ба Алас-Дурнын районуудта байдаг һургуулинуудта тэдэниие 1982—1985 онуудай үсэр дээдэ ба түсхай дунда һургуулинуудта абаха түсэбүүдээр тодорхойлогдоһон хэмжээн соо бүри олоор бэлдэхыень СССР-эй Хүдөө ажахын министерствэдэ, СССР-эй Дээдэ ба түсхай дунда һуралсалай министерствэдэ даалгагдаба.

Юрэнхы эрдэмэй һургуули дүүргэгшэдые — жэл хүрэхэгүй болзор соо хүдэлмэрилһэн, һурагшадай үйлэдээриин бригадануудай гэшүүдые колхозууд болон совхозуудай зууршалгануудаар хүдөө ажахын дээдэ һургуулинуудай бэлэдхэлэй отделенинүүдтэ абахаар зүбшөөгдөө. Ажахынуудһаа стипенди абаад, дээдэ ба түсхай дунда һургуулинуудта һурахынь тула хүдөөгэй залуушуулые олоор эльгээдэг болохыень һанамжалан дурадхагдаа.

Хүдөө ажахын һургуулинуудые эрхим мэргэжэл шадабаритай багшанараар саашадаа бүридүүлхэ, һайн байрацуудтай болгохо, студентнэр, һурагшадай ба багшанарай медицинскэ, соёлой-ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалгые һайжаруулхын тула шухала хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлхыень СССР-эй Хүдөө ажахын министерствэдэ, союзна республикануудай Министрнүүдэй Советүүдтэ дурадхагдаба.

Хүнгэн автомобильнууд ба мотоциклнуудые хүдөө ажахын мэргэжэлтэдтэ, колхозууд болон совхозуудай үйлэдбэриин һалбаринуудай хүтэлбэрилэгшэдтэ түрүүшын ээлжээндэ худалдахаар хараалхыень, тиихэдээ коляскатай мотоциклнуудай талаар дэлгүүрэй фондын 50 процент хүрэтэр, хүнгэн автомобильнуудай талаар 30 процент хүрэтэр энэ хэрэгтэ зорюулхыень союзна республикануудай Министрнүүдэй Советүүдтэ даалгагдаба. СССР-эй Госкомсельхозтехникэ, союзна республикануудай Министрнүүдэй Советүүд колхозуудай, совхозуудай ба үүрэнэй хүдөө ажахын бусад предприятинуудай хүнгэн автомобильнуудай, тэрэшэлэн ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд ба мэргэжэлтэдтэ хабаатай, албанай хэрэгтэ тэдэнэй хэрэглэдэг автомобильнуудай техническэ хэрэглэмжэ хангалгые һайжаруулха уялгатай.

Олон жэлдэ, үрэтэй һайнаар хүдэлмэрилһэнэй, түс һалбариие хүгжөөхэ хэрэгтэ хубитаяа ехээр оруулһанайнь түлөө хүдөө ажахын үйлэдбэриин хүдэлмэрилэгшэдтэ олгохын тула «СССР-эй хүдөө ажахын габьяата хүдэлмэрилэгшэ» гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэ бии болгохо шухала гэжэ мэдэрэгдээ.

Түбэй ба нютагай газетүүдэй, журналнуудай редакцинууд, Телевиденийн ба радио-дамжуулгын талаар СССР-эй Үүрэнэй комитет, Кинематографийн талаар СССР-эй Үүрэнэй комитет колхозууд болон совхозуудай эрхим хүтэлбэрилэгшэдэй ба мэргэжэлтэдэй хүдэлмэриин түхэл ба онол аргануудые, хүдэлмэрилэгшэдые шэлэн томилдог, хүмүүжүүлдэг, хубаарилан табидаг партийна, совет, профсоюзна, комсомолой ба хүдөө ажахын органуудай дүй дүршэлые бүхы талаарнь, үүнэзгыгөөр харуулха ёһотой. Хүдөө ажахын түрүү хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд тухай хөөрэһэн хэдэн бүлэг номууд, брошюранууд, плакадуудые хэблэн гаргалга хангахыень хэблэлүүдэй, полиграфийн ба номой наймаанай хэрэгүүдые эрхилдэг СССР-эй Үүрэнэй комитедтэ даалгагдаа.

Партийна, совет, профсоюзна, комсомолой ба ажахын органууд колхозууд болон совхозуудые эрхим мэргэжэл шадабаритай хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэдөөр, мэргэжэлтэдээр саашадаа бүридүүлхын тула шухала бүхы хэмжээнүүдые абаха, хүдөө ажахын ба агропромышленна комплексын бусад һалбаринуудай урда КПСС-эй XXVI съездын табиһан зорилгонуудые, ороноо эдеэ хоолой зүйлнүүдээр, хүдөө ажахын түүхэй эдээр найдамтай һайнаар хангахын тула тэдэнэй эдэбхи зориг, эрдэм мэргэжэл ба дүй дүршэлые зорюулха гээд батаар этигэжэ байнаная КПСС-эй Центральна Комитет, СССР-эй Министрнүүдэй Совет элирхэйлнэ.

ЭДЕЭ ХООЛОЙ ЗҮЙЛНҮҮДЫЕ ЕХЭЭР ҮЙЛЭДБЭРИЛХЭ, ШАНАРЫЕНЬ ДЭЭШЭЛҮҮЛХЭ ТАЛААР ХҮДӨӨ АЖАХЫН ХҮДЭЛМЭРИЛЭГШЭДЭЙ МАТЕРИАЛЬНА УРМАШУУЛГЫЕ ҺАЙЖАРУУЛХА ХЭМЖЭЭНҮҮД ТУХАЙ

Эдеэ хоолой зүйлнүүдые ехээр үйлэдбэрилхэ, тэдэнэй шанарые дээшэлүүлхэ талаар хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй материальна урмашуулгые һайжаруулхэ шэглэлтэй хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлхэ хэрэгтэй болоо гэжэ КПСС-эй Центральна Комитет болон СССР-эй Министрнүүдэй Совет мэдэрбэ. Ажалай бүри үндэр үрэ дүнгүүдые, нөөсөнүүдэй алмалта арьбалалта, натуральна түлбэри хэрэглэхэ ябадал үргэдхэхэ ба үйлэдбэриин ашаг олзо дээшэлүүлһэнэй түлөө урмашуулга хангажа шадаха хамтын подряд хүдөө ажахын үйлэдбэридэ хаа хаанагүй нэбтэрүүлхэ гээд энэ тогтоолоор хараалагдана.

Хамтын подрядай гуримаар хүдэлжэ байгаа бригада болон звенонуудай хүдэлмэришэдтэ, табан жэл хүрэтэр болзортойгоор, хубилашагүй расценкэнүүдые хэрэглэхэдээ, КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Советэй болон ВЦСПС-эй 1970 оной апрелийн 2-ой 227-дохи тогтоолой нэгэдэхи пунктын «В» подпунктаар хараалагдаһан мал ажалда хүдэлдэг хүдэлмэришэдэй түлбэридэ адляар түлэдэг байха.

Мүнөө хүсэндөө байгаа дуримүүдэй үндэһөөр үгтэдэг, ажалай түлбэриин, тэрэ тоодо продукци абаһанай ба хүдэлмэриин үндэр шанар түйлаһанай түлөө нэмэлтэ түлбэри, тэрэшэлэн продукци абаһанай түлөө прогрессивно-улам дээшэлдэг расценкын үндэһөөр хүдэлмэришэдтэ түлэгдэдэг шангуудые оруулалсан, ажалай түлөөһэнэй мүнгэ зөөрине гулидхаха эрхэ совхозууд болон гүрэнэй хүдөө ажахын предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэдтэ олгогдобо.

Экономическа эрхим үрэ дүнгүүдые туйлаһанайнь түлөө совхозууд болон гүрэнэй хүдөө ажахын бусад предприятинуудай хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэд болон мэргэжэлтэдые шагнаха гурим тогтоогдобо. Дээрэ дурдагдаһан хүдэлмэрилэгшэдтэ шангууд олгогдохо гэбэл:

— ашаг олзо хангаһанайнь, мүн ашаг олзо багатай ба гарза ехэтэй совхозууд болон гүрэнэй хүдөө ажахын бусад предприятинуудай тоодо оруулагдаһан ажахын мүнгэ зөөрөөр хүнгэлэлтэтэйгөөр хангагдадаг байдалтаа гаража, нинтын адли эрхэ байдалда орохонойнь түлөө;

— урда тээхи табан жилдэ туйлагдаһан хэм хэмжээнтэйнь сасуулхада, ажахынь нинтэ ашаг олзын дээшэлэлгын процент бүхэнэй түлөө.

Салин хүлһэнэй түсэбтэ фонд гү, али тогтооһон нормативһаа алмалта хэһэн мүнгэ зөөриһөө тарифна ставка болон салин хүлһэндэнь нэмэлтэ түлэхэ эрхэ совхозууд болон гүрэнэй хүдөө ажахын бусад предприятинуудай директорнүүдтэ, профсоюзай комитедэй зүбшөөлтэйгөөр олгогдоо гэбэл:

— олон мэргэжэлээр хүдэлһэнэйнь түлөө, мүн хүдэлмэриин тогтоогдоһон даабарние үсөөн хүдэлмэрилэгшэдтэйгөөр дүүргэлһэнэйнь түлөө инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд болон алба хаагшадта тушаалта салин хүлһэнэйнь 50 процент хүрэтэр түлэхэ. Инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд болон алба хаагшадта тэдэнэй үндэр бэрхэ мэргэжэлэйнь түлөө үгтэхэ нэмэлтэ мүнгэ зөөри хадаа ажахын салин хүлһэнэй фондын 1 процентһөө дээшэ бэшэ байхаар тогтоогдоно.

Мүнөө хүсэндөө байгаа гурэнэй хүдөө ажахын бусад предприятинуудай директорнүүдтэ, профсоюзай комитедэй зүбшөөлтэйгөөр олгогдоо гэбэл:

— олон мэргэжэлээр хүдэлһэнэйнь түлөө, мүн хүдэлмэриин тогтоогдоһон даабарние үсөөн хүдэлмэрилэгшэдтэйгөөр дүүргэлһэнэйнь түлөө ставкынь (салин хүлһэнэйнь) 70 процент хүрэтэр хүдэлмэришэдтэ түлэхэ;

— үндэр бэрхэ мэргэжэлэйнь, хэдэн тушаал дааһанайнь, хүдэлмэриин тогтоогдоһон даабарние үсөөн хүдэлмэрилэгшэдтэйгөөр дүүргэлһэнэйнь түлөө инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд болон алба хаагшадта тушаалта салин хүлһэнэйнь 50 процент хүрэтэр түлэхэ. Инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд болон алба хаагшадта тэдэнэй үндэр бэрхэ мэргэжэлэйнь түлөө үгтэхэ нэмэлтэ мүнгэ зөөри хадаа ажахын салин хүлһэнэй фондын 1 процентһөө дээшэ бэшэ байхаар тогтоогдоно.

Мүнөө хүсэндөө байгаа гуримда нэмэлтэ болгон, совхозууд болон гүрэнэй хүдөө ажахын бусад предприятинуудай директорнүүдтэ нимэ эрхэ олгогдоо гэбэл:

— ороохото ургамалнуудые ургуулдаг бригада болон звенонуудай хүдэлмэришэдтэ — бүхыдөө бригадаараа (звеногоороо) түсэбһөө дээшэ хуряаһан ороохо таряанайнь 15 процент хүрэтэр түлөөһэгүйгөөр үгтэжэ болоно;

— ургаса хуряалгада хабаадуулгаһан, мүн хүдөө ажахын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаададаг эрхэтэдтэ, ажахын хүдэлмэрилэгшэдтэ — дүүргэһэн нормохалаанайнь түлөө 1,5 килограмм хүрэтэр ороохо, салин хүлһэнһөө түлбэритэйгөөр, үгэхэ;

— ажахын хүдэлмэрилэгшэдтэ, тэрэшэлэн хартаабха, овощ, үрэ жэмэс, виноград, бахчева болон тэжээлэй ургамалнуудые ургуулха ба хуряаха ажалда эдэбхитэйгээр хабаадаһан эрхэтэдтэ — түсэбөөр хараалагдаһан продукциинь 15 процент хүрэтэр, ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэдэй үзэмжөөр, бүхы дээрээ түсэбһөө гадуур абтаһан продукциинь 30 процентһээ ехэ бэшые, салин хүлһэнһөө түлбэритэйгөөр, үгэхэ.

Хүдөө ажахын ургамалнуудые ургуулгада ба хуряалгада эдэбхитэйгээр хабаадаһан бүхы хүдэлмэрилэгшэдтэ үгтэхэ натуральна түлбэриин хэмжээе нютагай эрхэ байдалые хараадаа абан, союзна республикануудаар тогтоохыень СССР-эй Хүдөө ажахын министерствэдэ, Ажалай болон социальна асуудалнуудай талаар СССР-эй Үүрэнэй комитедтэ даалгахаа, харин автономито республика, хизаар, область болон районуудаар тогтоохыень союзна республикануудай Министрнүүдэй Советүүдтэ даалгахаа.

Тус тогтоолоор хараалагдаһан материальна урмашуулгын хэмжээнүүдые колхознигуудта хэрэглэхыень колхозуудта дурадхагдаа.

КПСС-эй ЦЕНТРАЛЬНА КОМИТЕДТЭ, СССР-эй МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДТЭ, ВЦСПС-тэ

«Мал ажалда хүдэлдэг хүнүүдые колхозууд, совхозууд болон хүдөө ажахын бусад предприятинуудта саг үргэлжэ хүдэлхөөр үлөөхэ нэмэлтэ хэмжээнүүд тухай» тогтоол КПСС-эй Центральна Комитет, СССР-эй Министрнүүдэй Совет болон ВЦСПС баталан абаба. Байгша оной майн 24-дэ болоһон КПСС-эй ЦК-гай Пленумээр тус тогтоол баталагдаа.

Совхозууд болон үүрэнэй хүдөө ажахын бусад предприятинуудай мал ажалда хүдэлдэг хүдэлмэришэдтэ нимэ гуримуудые дэлгэрүүлхэ хэрэгтэй гэжэ КПСС-эй ЦК, СССР-эй Министрнүүдэй Совет болон ВЦСПС мэдэрбэ:

— нэгэ ажахыда тэһалгаряагүйгөөр удаан хүдэлһэнэйнь түлөө салин хүлһэндэнь нэмэлтэ түлбэри КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Советэй болон ВЦСПС-эй 1966 оной апрелийн 22-ой 311-дэхи тогтоолой баталһан (хойшонхи хубилалта болон нэмэлтэнүүдыень оруулалсан) гурим ба дүримэй ёһоор, тус тус зонын тракторист-машинистнүүдтэ үгтэдэг түлбэри адляар түлэдэг байха:

—СССР-эй Министрнүүдэй Советэй 1965 оной февралийн 19-нэй 96-дахи тогтоолой, мүн КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Советэй болон ВЦСПС-эй 1971 оной апрелийн 14-нэй 222-дохи тогтоолой ёһоор, тус тус зонын тракторист-машинистнүүдтэ үгтэдэг нэмэлтэ амаралта тэдээндэ үгэдэг байха.

Тэһалгаряагүй удаан хүдэлһэнэйнь түлөө нэмэлтэ амаралта абаха эрхэ олгохо хүдэлмэриин стажыень 1981 оной январийн 1-һээ эхилэн тоолохо.

Тэһалгаряагүй удаан хүдэлһэнэйнь түлөө салин хүлһэндэнь нэмэлтэ түлбэри болон нэмэлтэ амаралтануудые нимэ болзорто бэелүүлхэ:

—Сибириин, Алас-Дурна зүгэй, Ураалай, РСФСР-эй Хара бэшэ хүрьһэтэ зонын районуудта, мүн Түбэй-Хара хүрьһэтэ райондо—1983 оной январийн 1-һээ;

—РСФСР-эй, Украйнын ССР-эй, Белоруссийн ССР-эй, Казахай ССР-эй, Литвагай ССР-эй, Молдавийн ССР-эй, Латвийн ССР-эй, Эстониин ССР-эй бусад районуудта—1984 оной январийн 1-һээ;

—ороной бусад районуудта—1985 оной январийн 1-һээ.

Мал ажалда хүдэлдэг кадрнуудые саг үргэлжэ хүдэлхөөр үлөөхэ талаар энэ тогтоолой хараалһан хэмжээнүүдые хэрэглэхыень колхозуудта дурадхагдаа.

Соведүүдэй хүдэлмэри

ДЕПУТАДУУДАЙ БҮЛЭГ ЭРХИМЛЭБЭ

Баргажанай поселково Соведтэ депутадуудай 11 бүлэг эмхидхэгдэнэн юм. Зүүн тэдэнэй ажалыень алиг болохоор эдэбхижүүлхын тулда бүлэгүүдэй хоорондо соревалис мүрысөөн ябуулгадаг байна.

Баяхан поселково Соведэй гүйсэдком заседани дээрэ тэрэ мүрысөөнэй дүн гаргосолбо. Депутат Е. Е. Таракановскаягай хүтэлбэрилгэ 3-дахи бүлэг бүхы талаанда эрхим дүнгүүдые туйлаба, нэгэдэхи һуури эзэлнэн байна. Энэ бүлэгтэ поселководо Соведэй гүйсэдкомой дамжуулгын вымпел ба Хүндэтэй грамота барюулагдаа. — Гурбан депутадуудһаа тридэнэн манай бүлэг пологой Дзержинскийн нэмжэтэ ойлсын хүн зоной ында ажалаа ябуулдаг юм. Бүлэгэйнгөө түрүүшын засениг дээрэ бидэнэр социалис уялгануудаа тодорхойлуулаад, тэрэннээ уламжалан ухы ажалайнгаа түсэб таажа, хэхэ хүдэлмэрээ хоорондоо хубаариллан байна. Абаһан эдэ уялгануудаа сүм дүүргэжэ шадаабди, гэжэ бүлэгэй түрүүлэгшэ Е. Е. Таракановская хөөрэнэ.

Дзержинскийн нэрэмжэтэ үйлсэдэ 80 гаран айл тоологдодог юм. Эгээл түрүүн депутадууд энэ үйлсэдэ арит сэбэрые сахихын тула айл бүхэндэ ябажа, палисадник ба сэсэрлигүүдые сэбэрлүүлжэ, набшаһата модо, бурааһа һуулгуулһан, уһанай ханаабуудые татуулһан байха юм.

Соведэй сессиин ба гүйсэдкомой заседанинуудай шиндхэдэринүүдые саг болзортонь һунгагшадта мэдээсэхын тула бүлэгэй гэшүүд үүсхэл оролдолго гаргадаг. Гүйсэдкомой даабаряар бүлэгэй депутадууд коопзверопромхоздо, Хойто электросетиин эмхидэ ошожо, предприятинуудай захиргаануудаа ажалшадай мэдүүлгэнүүд, гомдолнууд тушаа ямар хэмжээнүүдые абанаб гэжэ шалгаһан байна.

Хабарай хагсуу үедэ бүлэгэй гэшүүд айл бүхэндэ ябажа, нинтын малда нэмэлтэ тэжээл олохо хэрэгтэ туһалха тушаа ойлгуулламжын хүдэлмэри ябуулаа, тэрэшэлэн энэ шухала хэрэгтэ хүн зоной эдэбхитэйгээр хабаадаһые тэмдэглэхэ хэрэгтэй.

Поселково Соведэй түсэблэлгын-бюджетнэ комиссиин даабаряар тэдэнэр магазинуудай хүдэлмэри шалгажа, алдэб дутагдалнуудые элирүүлээ, зохихо хэмжээнүүдые абаа.

Ажабайдалда ушардаг алдэб янзын асуудалнууд гаражал байдаг гээшэ ааб даа. Эдэ бүгэдэ асуудалнуудаар энээнһээ урда хүнүүд гүйсэдкомой түрүүлэгшэ В. И. Дергачевто ородог һэн. Харин мүнөө бүхы асуудалнуудые депутадуудай бүлэг шиндхэнэ. Иигэжэ хүнүүдтэшье таарамжатай зохид, гүйсэдкомдошье хүнгэн болоо.

Нэгэтэ эрхэтэн В. Реховская депутадуудта хандаба. Ушарынь гэхэдэ, нэгэ гэртэ ажаһуудаг дүрбэн айлнууд огородой газарые хубааха болоходоо үгөсэ ойлголсодогүй муутай байнан. Бүлэгэй түрүүлэгшэ бултанай суглараад байхада, газарыень хубаарилаад, зүбшөөлыень абаһанай удаа документыень гүйсэдкомдо дамжуулаа. Энээнэй һүүлээр хэнининьшье хэрүүл татахаяа, арсалдаа гаргахаяа болиһон байха.

Бүлэгэй түрүүлэгшые баһа нэгэтэ залуу айл уриба. Ушарынь гэхэдэ, зөөрииень хубааха байгаа. Энэмнай юрэ бэлэн бэшэ хэрэг. Тиимэ хэрэгээ эхилхэһээ урид депутат тэдэнэй эблэрхэ тухай үгэ зугаа залгаһан байна. Эсэстээ депутат өөрынхиеэ абажа һалаа. Залуу бүлэ мүнөө эбтэй эетэй ажаһууна.

Гэр байрын эрхэ байдалые шалгаха, хүршэнэрэй хёмороо эблэрүүлхэ, бусад элдэб асуудалнуудые шиндхэхэ хэрэгтэ бүлэгэй гэшүүд жэлэй туршада ехэ сагаа зорюулаа. Иигэжэ энэ бүлэг өөрынгөө үүргэ тон һайнаар дүүргэжэ шадаа.

Энэ амжалтада нэн түрүүн бүлэгэй түрүүлэгшын габяа ехэ гэжэ түгэсхэлдэнь хэлэхэ байнаб. Депутадаар түрүүшынхиеэ һунгагдаһан хэлхеэ холбооной узелай оператор залуу эхэнэр Екатерина Таракановская энэ даабарида тон харюусалгатайгаар хандаа.

Болохоёо байнан һунгалта хараадаа абан, нютагай Соведүүдтэ һунгагдаһан шэнэ залуу хүнүүд ниитын ажал ябуулгада, хүн зоной эрилтэ хангаха хүдэлмэридэ шэнэ хүсэ нэмээдэг байнынь энэ жэшээ үшөө дахин гэршэлнэ гэжэ һанахаар байна.

Н. ГАЛДАНОВ.

МАНДА ЕРЭЖЭ ҺУРЫТ

АЖАЛАЙМНАЙ ЗАЛУУ ХАЛААН

ХЯАГТЫН районой Хахыхы һууринай тэг дунда техническэ мэргэжэлэй 18-дахи училищиин хоёр дабхар туруул байшан оршодог. 22 жилэй саана байгуулагдаһан тэ училищи дүн хамта 6рбэн мянганһаа үлүү залуучуулые мэргэжэлтэй болгоо, республикынгаа арадай хахыда эльгээгээ.

Тус училищи хэдэн жэл даагаар эхэнэрнүүдэй болон ибүүдэй хубсаһа урладаг одолшодые, оёдолшо-мотостнуудые, утаһа ээрэгшэые бэлдэжэ, нютагай промышленностие кадрнуудаар ангана. Жэшээлхэдэ, Хяагтын ээрэлгэ-нэхэлгын фабикын эхэнэр хүдэлмэрилэгшэдэй олонхинь энэ училищи дүүргэһэн. Тэдэнэй дунда ажалай түрүүшүүл болон дэбхитэй хүдэлмэришэд он. Эдэнэр хэд бэ гэхэдэ, одолой цехэй мастернууд ена Каташова, Екатерина едкова, нэхэгшэд Татьяна ротасова, Любовь Баимкина болон бусад болоно.

Тиихэдэ эдеэ шанагшадые, Буркоопсоюзай» магазинуудта хүдэлхэ наймаалагшадые училищи жэл бүри бэлдэжэ гаргана. Иимэ мэргэжэл абаха дуратайшуул жэлнээ жэлдэ олошоржо байнхай.

Училищи дүүргэһэн шабинараа жэл бүри үдэшэхэдөө, арад зониие хангаха хэрэгтэ һайнаар хандан, училищида олоһон теоретическэ болон практическа бүхы шадабарияа бодото ажалдаа дүүрэн харуулха аабза гэжэ найдагоди. Тэдэнэй олонхинь туйлаһан юумэн дээрээ үнихэн тогтожо байнгүй, дээдэ һургуулинуудта болон техникумүүдтэ һуралсалаа үргэлжэлүүлнэ. Һуралсалдаа шалгарһан, эдэбхитэй һурагшад Новокуйбышевскын болон Улаан-Үдын индустриально-педагогическа техникумүүдтэ эльгээгдэдэг юм. Тиихэдээ һурагшад гүрэнэй стипенди абадаг. Жэшээнь, училищи дүүргэһэн Донцова Валентина, Хазеева Раиса, Серебренникова Светлана гэгшэд һуралсалаа үргэлжэлүүлхээр эльгээгдэнэн байна. Тэдэнэр техникум дүүргээд, түрэл училищидаа багшаар болон үйлэдбэриин һуралсалай мастераар хүдэлнэ.

Энээнһээ гадна «Бурятцелинстрой» трестын предприятинуудта хүдэлхэ модошо дархашуулые, штукатурнуудые, электро-гагнууршадые бэлдэнэ. Ерэхэ жэлнээ бидэ Улаан-Үдын локомотив-вагон заһабарилгын заводто сантехникын слесарьнүүдые, бусад мэргэжэлтэдые бэлдэжэ эхилхэбди.

Нэгэ үгөөр хэлэхэдэ, «ямаршье хүдэлмэри һайн — дуратайгаа шэлэ» гэһэншүү болоно. 12 янзын мэргэжэлээр хүдэлмэришэдые бэлдэдэг манай училищида В. Маяковскийн эдэ үгэнүүд ехэ тааараха байна.

Училищиин байгуулагдаһаар һуралсалай муу бэшэ материальна бааза байгуулагданхай гэбэл: бэлдэхэлэй болон хабсаралгын хоёр цехтэй мастерскойнууд, оёдолой цех, лабораториинууд бии. Харуулан ойлгуулгын олон зүйлнүүд, техническэ хэрэгсэлнүүд һурагшадай өөһэдынь гараар бүтээгдэнхэй.

Эндэ һайнаар амарха бүхы арга боломжонууд байгуулагданхай, уран һайханай, техническэ бүтээлнүүдэй кружогууд, фото-зураг дуратайшуулай болон спортивна секциннүүд хүдэлнэ. Һурагшадай анхаралда библиотекэ, улаан булан болон уншалгын, спортивна залнууд бии. Һурагшад хамтын байрада байжа, түлөөһэгүй эдеэ хоолоор, хубсаһа хунараар хангагдадаг.

Республикын элдэб районуудһаа болон хүршэ областьнуудһаа манда һурахаа хүнүүд ерэдэг. Тэдэнэр Харанхын техническэ мэргэжэлэй училищида һураһанаа хэзээдэшье шаналдаггүй. Бидэ шэнэ үеын басагад, хүбүүдые училищидаа уринабди. Дирекци, партиила, профсоюзай болон комсомолой организацинууд, училищиин инженерно-педагогическа коллектив таанадай һайнаар ажаһуужа, һуража, эрхим өөлэдхэлтэй мэргэжэлтэд боложо гарахын тула бүхы эрдэм мэдэсэсэ зорюулха юм.

Д. ЦЫДЫПОВ,
Харанхын 18-дахи ГПТУ-гай директор.

Сэдьхэлэйнгээ уряалаар

Улаан-Удын Ленинэй орденто локомотив-вагон заһабарилгын заводой соёлой байшангай дэргэдэхи уран һайханай коллективэй гэшүүд харагшадтаа мэдээжэ, хүндэтэй болоһоор үнинэй юм. Уран һайханай коллективэй кружогуудта хабаадалсагшадай олонхинь заводой түрүү хүдэлмэришэд, техническэ мэргэжэл олгодог училищинуудай һурагшад, студентнэр мүн.

Һүүлэй жэлнүүдтэ ЛВРЗ шадар ажаһуугшадые соёл гэгээрэлэй, ажаһуудалай талаар хангалга нилээд һайжараа. 1981 ондо эндэхи соёлой байшангай хүдэлмэрилэгшэд профсоюзуудай областной соведэй дипломоор шагнагдаһан, республикын эрхим соёлой байшан гэжэ мэдэрэгдэһэн байна.

Эдэнэр нёдондо олоһон алдар солоёо алдахагүйн тула мүнөө бүри эршэмтэйгээр бэлиг шадабаряа хүргөөхын тула оролдоно, һайхан дуу, уян нугархай хатарнуудаар хүн зониие баясуулна.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. Цехэй начальник. Г. Г. Табитуев эрэшүүлэй хоорто хорин жэлэй туршада дуулана. 2. Слесарь В. М. Замараев духовой оркестртэ (дундань) наадажа эхилһээр үнинэй.

П. БУРМАКИНАЙ фото.

СОЦИАЛИС ОРОНУУДААР

ШЭНЭ ЭЛЕКТРОВОЗУУД

ПРАГА. Чехословакиин түмэр замшадта «Шкода-69-е» түхэлэй шэнэ электровозууд дамжуулагдаба. Прага — Братислава — Кошице болон Брно-Острава гэһэн ороной гол түмэр замуудые эдэ локомотивууд хантадаг байха юм. ЧССР-эй түмэр замуудта мүнөөнэй техникэ үргэнөөр хэрэглэдэг болоһоной ашаар түмэр замаар ацаа эөөлгэдэ гаргагдадаг гаргашые горитойгоор хорооко арга бии болоо.

Энэ табан жэлдэ түмэр замуудые электрижүүлхэ программа энэ зорилгоор бэелүүлэгдэнэ. 1981 — 1985 онуудта үшөө 450 километр түмэр зам электрын эллэ хүсөөр хангагдаха байна. Тэрэшэлэн жэл бүри 750 километр ута зам шэнэдхэн заһахаар хараалагдана. Хэдэн зуугаад электровоз, тепловоз, ашаанай дүрбэн голтой 20 мянган вагон түмэр замай ажахыда нэмээгдэхэ байна.

ОКУБ-ой КОМПЛЕКСНО ХҮГЖЭЛТЭ

ПРАГА. ЧССР-эй правительствын баталан абаһан тогтоол дотор Остравско-Карвинска шулуу нүүрһэнэй уурхайе (ОКУЬ) комплексноор хүгжөөхөөр хараалагдана. Капитальна барилгые үргэдхэхэ, хүдэлмэришэдэй тоое олшоруулха, техническэ баазые шэнэдхэхэ ба социально-ажаһуудалай асуудалнуудые шиидхэхэ хэмжээнүүд документ дотор хараалагданхай.

ЧССР-эй экономикодо тус бассейнэй шухала үүргэ дүүргэдэг дээрэһээнь иимэ ехэ анхарал хандуулагдана. Энэ уурхай республикын промышленностие эрхим шанартэй шулуу нүүрһээр болон коксоор хангадаг. Тэдэнь аха дүү социалис ороныудта мүн эльгээгдэдэг. Үнгэрһэн табан жэлдэ горнягууд 123 миллион тонно түлишэ малтаһан байна.

Энэ табан жэлдэ Остравын болон Карвинын горнягуудай урда харюусалгатай зорилгонууд табигданхай. Тэдэнэр 24 миллион тонно нүүрһэ малтаха ба 3,5 миллион тонно кокс үйлдбэрилхэ болоно.

ХАДАТА ХИЗААРАЙ ДҮРБЭН ТЭГШЭ ХҮГЖЭЛТЭ

ХОШИМИН. Вьетнамай Социалис Республикын Дарлак провинциин газар дайдада үнэтэй сэнтэй мододой ехэ нөөсэ, ашагта малтамалнуудай ехэ ехэ, хэбтэшэнүүд оршодог. Арадай засагай долоон жэл соо хүрэхэнь хүшэр хүндэ эдэ нютагуудта ажаһуудаг нүүдэл зоной ажабайдалда горитой хубилалтанууд болоо.

Энэ баян хизаарай социально-экономическа дүрбэн тэгшэ хүгжэлтэ хадаа нүүдэл зониие һуурижаһан байдалтай болгохо эрилтэ табяа нэн. Арадай засаг энэ зорилгые амжалтатайгаар шиидхэнэ. Үнгэрһэн жэлнүүдтэ провинциин карта дээрэ 250 мянган хүн зонтой. 50 гаран шэнэ һуурин тосхон бии болоо. Баяхан нүүжэ ябадаг зон 22 мянга шахуу гектар газар ашаглаа. Тэндэ барайгар, овощой ургамалнууд, кофе болон сай ургуулагдана. Провинциин хүн зон хадата хизаарайнгаа баялигуудые оодомжотой зүбөөр, түсэбэй ёһоор хэрэглэжэ эхилээ.

ДИПЛОМДО ХҮРТЭБЭ

БЕРЛИН. ГДР-эй эгээл томо өөдолой предприятинуудай нэгэнэй — «Диамантын» хүндэтэ шагналнуудта бүхэсоюзна «Разноэкспорт» нэгэдэлэй диплом нэмэбэ. Эрхим шанартай продукци саг болзортонь Советскэ Союз эльгээһэнэй түлөө коллектив тус дипломоор шагнагдаа юм.

Ганса республика дотор бэшэ, мүн хилын саанашье «Диамант» гэһэн тамгатай зүйлнүүдые хүн зон тон дуратайгаар худалдажа абадаг юм. Урдынхиндаа адли, мүнөө жэлдэшье бүтээгдэдэг продукциинь хахад шахуу хуйнь Советскэ Союз эльгээгдэхэ юм. Тэд предприятиин директор Э. Шольц хэлээ. Мүнөө үеын моодыи эрилтэнүүдтэ харюусадаг шэнэ түхэлэй хубсаһан тэдэнэй дунда байлсаха.

МАЧЕТЕРОГОЙ АМЖАЛТАНУУД

ГАВАНА. Кубада үнгэрһэн сафрын үедэ Хесус Суарес Гайолиин нэрэмжэтэ хуһа отологшодой коллектив 7 миллион арробо (1 арробо 11,5 килограммтай адли) саахарай хуһа отолһон байна. Мачетеро нимэ дүн түрүүшынхээ туйлаба.

Плайя-Хирон дээрэ империалис хүлнэншэдые бүта сохилгын эзлжээтэ ой һаяын үдэрнүүдтэ республика дотор тэмдэглэгдэхэ юм. Бригада туйлаһан амжалтаяа энэ ойдо зорюулаа.

Хесус Суаресай нэрэмжэтэ бригада сафрын түрүүшүүлэй манлайда ябадаг заншалтай. 12 жэлэй саада тээ байгуулагдаһан тус коллектив ажалай баатаршалгануудай түлөө элдэб хүндэтэ нэрэ зэргэдэ 12 дахин хүртэһэн байна.

(ТАСС).

ПНР-эй СЕЙМЭЙ СЕССИ

ВАРШАВА. ПНР-эй Сеймэй сесси хүдэлмэреэ эндэ дүүргээ. ПНР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо, Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи түсэблэлгын комиссиин түрүүлэгшэ З. Мадей нэгэдэхи кварталда ороной экономическа байдалай ямар байһан тухай, хоёрдохи кварталай түсэбэй гол шэглэлнүүд ба жэлэй хоёрдохи хахадта экономикын хүгжэхэ шэнжэнүүд тухай депутадуудта мэдээсэбэ.

Ороной үнгэрэгшэ жэлэй гүрэнэй бюджедэй дүүргэлтэ ба 1982 оной гүрэнэй бюджет тушаа хуулиин проект тухай ПНР-эй финансын министрэй тоосоон шагнагдаа.

Сейм хэдэн хуулинуудые, тэрэ тоодо «Дайнай ветерануудта олгогдохо хүнгэлэлтэнүүд тухай хуули», «Адвокатура тухай хуули» баталба. Сесси ПНР-эй гүрэнэй Соведэй бүридэлдэ хэдэн хубилалтануудые хэбэ.

ЖЕНЕВЭДЭХИ ХӨӨРЭЛДӨӨНҮҮД ҺЭРГЭЭГДЭБЭ

ЖЕНЕВЭ. Европодохи ядерна зэбсэгүүдые хизаарлаха тухай совет-американ хөөрэлдөөнүүд майн 20-до эндэ һэргээгдээ. Делегациануудай пленарна заседани болобо. СССР-эй делегациие Ю. А. Квицинский, США-гай делегациие П. Нитце толгойлно.

ИРАНАЙ ГАЗАР ДАЙДА СҮЛӨӨЛЭГДӨӨ

ТЕГЕРАН. Иранай сэрэгүүд Шатт-эль-Араб мүрэн шадархи Иранай эгээн томо порт— Хорремшехрые эзэлбэ гэжэ Тегеранай радио мэдээсэбэ. Иран—Иракай зэбсэгтэ тулалдаанай эхеэр энэ хотые иракайхидай эзэлһэниинь мэдээжэ. Хорремшехрые эзэлэн абалга, үнэндөө, 20 һарын турша соо үргэлжэлһэн дайнай үедэ иракайхидай эзэмдэһэн Иранай газар дайдые сүлөөлһэн ябуулга болоно. Мүнөө үедэ фронтын баруун участогтахи Иранай газар дайдын багахан участогуудые — Касра-Ширинэй районой, урда зүгэй зарим пунктнуудые Иракай сэрэгүүд эзэлэнхэй байнаар.

Энэ эгээн ехэ портын сүлөөлэгдэһэн тухай мэдээсэл Тегеранда ехэ баяр үүсхээ. Радиогоор маршнууд дамжуулагдана, огторгои өөдэ буудахань дуулдана, энэ амжалтаар дашарамдуулан хүн зон амаршалалсана, Иранай армиин хүндэлэлдэ зорюулагдаһан уряанууд зэдэлнэ.

АГРАРНА РЕФОРМО ТАҺАЛДУУЛХА ҺЭДЭЛГЭ

ЛИССАБОН. Хаягдаһан полинууд, отологдоһон оливково тужанууд, орхигдоһон хүдөө ажахын техникэ: иимэ үзэгдэлнүүдтэй Португалиин Алентежу провинцида ушаржа болохот. 1974 оной апрелиин революциин ашаар өмнөдхи ажалшадай амжаһан тогтуулалтануудай нэгэндэ — аграрна реформодо эсэргүү хархис засагаархидай добтолго үргэлжэлнөөр.

«Демократическа альянс» гэдэг хархис партинуудай нүхэсэлэй түлөөлэгшэднөө өөридэнэй правительствын засаглажа байгаа үе соо 350 мянга гаран гектар газар, 145 мянга шахуу үхэр, 1.000 гаран трактор ба хүдөө ажахын оусад техникэ кооперативуудпаа, хамтын ажахынуудпаа буляагдан аваһан оанна. 100 кооперативтаражна, 20 мянга шахуу таряашад ажалгүй болоо.

Засагай тушаалтад аграрна реформодо эсэргүү ноуулгануудаа сагааруулха нэдэлгэ гарган, хамтын ажахынууд «гарзатай байна» гэхэ мэтээр гүжэрдэнэ, кооперативууд гүрэндэ ехэ үритэй болонхой гэнэ. Хуулита бүридхэлэй мэдээнүүдэй ёһоор, кооперативуудай 5 миллиард эскудо гүрэндэ үгэлитэй оайхадань, харин гүрэн продукциинь аваһанай түлөө кооперативуудта 15 миллиард эскудо үритэй аад, мүнөө хүрэтэр түлэнэгүй. Апрелиин революциин урда тээ бүхы Алентежу провинцида үилэдбэрилэгдэһэнөө ехэ продукци мүнөө мэдэлдэнь үлэлэн газар дээрэнээ абана. Тариашадпаа буляагдан абтаһан ба помещигүүдтэ дамжуулан үгтэнэн эдлүүрнүүд нэгэн гэбэл — эзэгүй байна, үгышье һаа— агнуурин газар болгогдоно.

Гэхэ зуура 400 гаран кооперативай гэшүүд ажахыгаа хамгаалжа шадаа. Алентежугаи тариашад хуули оусаар эзэмдэгдэнэн газарад, техникэ болон малаа оусаалгахын, аграрна реформо үргэлжэлүүлхын түлөө тэмсэжэ үргэлжэлһөөр.

Этигэмжэ түлөөлэлгэнь 94 үдэрөөр һунаагдаба

ТОКИО. Майн 20-до дүүрэхэ ёһотой байнан Японой парламентын эзэлжээтэ сессиин хүдэлмэри засаг баримжа байгаа либерально-демократическа партиин дурадхалаар үшөө 94 үдэрөөр һунаагдаа. Либерал-демократууд һунгуулиин хуули хубилгаха тухай хуулиин проектые энэ сесси дээрэ абхуулха һанаатай юм ха. Тэрэнь парламентын дээдэ палатые һунгаха гурим хубилгаха, парламентын һунгалтын үедэ либерально-демократическа партиин илалта хангахаар хараална.

Сессиин болзорые һунгаха тухай шиидхэбэри баталһан парламентын доодо палатын пленарнэ заседанида нүгөө талын хэдэн партинууд хабаадахаяа арсаба. эхилһэнһээ хойшо Аргентинын зэбсэгтэ хүсэнүүд Англиин 19 кораблие уһа руу шэнгэнэһэн гү, али ябахыень болюулһан, 28 самолёдыень буудажа унагааһан байна.

* * *

ЛОНДОН. Англиин флодой эгээл һайн корабльнуудай нэгэн «Ковентри» эсминецэй (дээрэнь Англиин вертолёдууд, мүн «Харриер» түхэлэй истребительнүүд - бомбардировщигуудай запчастынууд ба бусад түхеэрэлгэнүүд байгаа) Фолклендскэ (Мальвинска) олитрогуудай райондо һандаагдан шэнгээгдэһэн тухай мэдээжэ болоһоной һүүлээр шаналалай тэмдэг болгон Англиин олон городуудта тугуудынь буулгагдаа.

«Аргентиные далай руу шиихаха» эрилтэнүүдые табидаг байнан Лондоной бурюазна хэблэлэй редакционно шэнжэлэлнүүдэй дээрэлхүү шэнжэнь эрид хубилаа. Һайгайралга ба сэрэгэй заналтануудай орондо «Гашуудалта саг», «Гашуудал ба голхорол» гэһэн гаршагууд үгтэдэг болобо.

УРДА АТЛАНТИКАДАХИ ЗҮРИШЭЛДӨӨЕ АНГЛИ УЛАМ ҮРГЭДХЭНЭ

Англиин консервативна правительство ороноойнгоо ба дэлхэйн олонинтын улам үргэдэжэ байгаа буруушаалые хэрэгсээнгүй, Урда Атлантикадахи зэбсэгтэ тулалдаае улам һүжөөрөн дэбэргэхэ хараа бодол баримталһаар. Консерваторнуудай кабинедэй толгойлогшо М. Тэтчер парламент дээрэ үгэ хэлэхэдээ, Англо-Аргентинын зүришэлдөө хёмороое эбэй гуримаар шиидхэн зайсуулха үрэтэй арга бэдэрэлгэнээ арсадагаа лаблан дабтаһан, нэгэ талаһаа буултануудые хэхэ эрилтэ Аргентинын урда дахин табиһан байна.

Гэхэ зуура олтирогууд дээрэхи дайнай ябуулганууд бүри үргэн дэлисэ хэмжээтэй боложо байнхай.

Англиин экспедиционно корпус Урда Атлантикада ехэ гэмтэл хоролтодо орожо үргэлжэлһөөр гэжэ Англиин оборонын министр Дж. Нотт мэдээсэбэ. «Изгэл юумэн мэдээжэ: муу мэдээсэлнүүд абтана гээд мэдэнэбди».

Англи хүндэ хүшэр гээлтэ хоролтонуудта оробошье Урда Атлантикада байнан зэбсэгтэ хүсэнүүдээ олошоруулжа, Порт-Стэнлие эзэмдэхэ зорилго табиһаар.

Сан-Карлосой портын райондохи газар дайдые эзэмдэнэн зандаа үлэхэ һэдэлгэ гаргадаг Англиин сэрэгүүдэй бүлэгүүдтэ эсэргүү хэдэн сохилто Аргентинын самолёдууд майн 25-да хэнэн байна.

Зүришэлдөөн хёмороогоой эхилһэнпээ хойшо анха түрүүшынхеэ олтирогуудаи хуураи газар дээрэ Аргентинын оа Англиин сэрэгүүдэй хоорондо тулалдаанууд болобо гэжэ Си-би-эс гэдэг телекомпани мэдээсэнэ.

Аргентинын сэрэгэй командованиин мэдээсэлнэй ёһоор, 2.000 хүнһөө бүридэлэй Британиин сэрэгүүд 150 дүрбэлжэн километр талмайгаа плацдарм эзэлэнхэй. Аргентинын подразделениинүүд англичинхидаи хамгаалхы шэнгэлүүдтэ таналгарягаагүй добтолно, олтирог худар улам гүнзэгырэн дабшаха арга дайсанда олгогогүй.

Си-би-эс телекомпани Аргентинын сэрэгэй командованиин мэдүүлгые үндэнэ болгон, иигэжэ дамжуулба: дайшалхы ябуулганууудай

ХЯАНА, ЮУН БОЛОНОБ

ХҮНДЭТЭ НЭРЭ ЗЭРГЭ ОЛГОБО

БЕРЛИН. «ГДР-эй залуушуулай эрхим коллектив» гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэ залуушуулай 200 бригадада ГДР-эй Министрнүүдэй Соведэй, Немец сүлөөтэ залуушуулай холбооной Түбэй соведэй, Немец сүлөөтэ нэгэдэмэл профсоюзуудай Түбэй правленниин баярай суглаан дээрэ олгогдоо.

СЕПГ-гэй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, ГДР-эй Министрнүүдэй Соведэй түрүүлэгшэ В. Штоф үгэ хэлэхэдээ, республикын хубүүд болон басагад СЕПГ-гэй X съездын шиидхэбэринүүдые дүүргэлгэдэ эдэбхитэйгээр хабаадана гэжэ тусхайлан тэмдэглэбэ. Залуушуул ажалай ехэ амжалтануудые туйлажа, хүдэлмэришэн ангиин партитаһ нягта холбоотой баиһанаа элирхэйлэн харуулна — гэбэ.

ДИПЛОМАТИЧЕСКА ХАРИЛСААГАА ТАҺАЛБА

КУВЕЙТ. Заир ба Коста-Рикэтэй дипломатическа харилсаагаа таһалһан тухайдаа Кувейт соносохобо.

Израильтай дипломатическа харилсаагаа Заирай һэргээһэндэ, Коста-Рикын посольствоёо Израилиин эзэмдэһэн Иерусалимда Тель-Авивһаа аоаашаһанда харюу болгон, нимэ шиидхэбэринүүд абтаһан байна.

Урда тээнь Заиртай дипломатическа харилсаагаа таһалһан тухайдаа Саудовска Араби, Араб нэгэдэмэл Эмирадууд ба Катар соносохоһон юм.

СДПГ-гэй ШЭНЭ ПРЕЗИДИУМ

БОННО. СДПГ-гэй правленниин заседани дээрэ шэнэ президиум һунгагдаа.

Партиин түрүүлэгшэ Вилли Брандт, түрүүлэгшын орлогшонор Гельмут Шмидт, Иоханнес Рау, тэрэшэлэн СДПГ-гэй гол ажал ябуулагшад Ганс-Юрген Вишневский, Эгон Бар гэгшэд президиумэй бүридэлдэ ороо.

Амгалан байдалай түлөө хүдэлөөндэ эдэбхитэйгээр хабаададаг, дундуур зайда хэрэглэгдэхэ американ ядерна шэнэ ракетэнүүдые, ФРГ-дэ тараан тодхолго буруушаадаг Эрхард Эплер президиумдэ һунгагдаагүй. Э. Эплер 1973 онһоо президиумэй гэшүүн байнан юм.

ЯДЕРНА ҮХЭЛ САРАН ЗАИСУУЛХА

НЬЮ-ЙОРК. «Хүн түрэлтэнние хамгаалгын аша туһада хүсэеэ элсүүлхэ» эмхиин США-гай эрхэтэдтэ хандаһан бэшэгые «Ядерна зэбсэгһээ дэлхэйе абарха эрилтэ табинабди!» гэһэн гаршагтайгаар «Нью-Йорк таймс» тунхаглаба. Буу зэбсэгүүдые хуряалгын асуудал зүбшэн хэлсэхэ ООН-ой Генеральна Ассамблейн хоёрдохи тусхай сесситэй тудалдуулан, дайн сэрэгтэ эсэргүү жагсаалда эдэбхитэйгээр хабаадахыень американецүүдые уряалһан үгэнүүд хандалга доторнь бии.

«Хүн түрэлтэнние хамгаалгын аша туһада хүсэеэ элсүүлхэ» эмхи — энэ шухала ябуулгада бэлдэлсэжэ байнан олон эмхинүүдэй нэгэн лэ болоно. Ядерна зэбсэгүүдые үрдилдэн түхеэрэлгын үргэлжэлүүлэгдэжэ байные, США-гай захиргаанай дай журөөдэдэг политикые буруушааһан һанал бодолоо элирхэйлхын тула хэдэн зуугаад мянган американецүүд июниин 12-то Нью-Йоркын үйлсэнүүдтэ жагсан гараха.

МАНДА ЕРЭЖЭ ҺУРЫТ

ХЯАГТЫН районой Хахыхы һууринай тэг дунда техническэ мэргэжэлэй 18-дахи училищиин хоёр дабхар туруул байшан оршодог. 22 жилэй саана байгуулагдаһан тэ училищи дүн хамта 6рбэн мянганһаа үлүү залуучуулые мэргэжэлтэй болгоо, республикынгаа арадай хахыда эльгээгээ.

Тус училищи хэдэн жэл даагаар эхэнэрнүүдэй болон ибүүдэй хубсаһа урладаг одолшодые, оёдолшо-мотостнуудые, утаһа ээрэгшэые бэлдэжэ, нютагай промышленностие кадрнуудаар ангана. Жэшээлхэдэ, Хяагтын ээрэлгэ-нэхэлгын фабикын эхэнэр хүдэлмэрилэгшэдэй олонхинь энэ училищи дүүргэһэн. Тэдэнэй дунда ажалай түрүүшүүл болон дэбхитэй хүдэлмэришэд он. Эдэнэр хэд бэ гэхэдэ, одолой цехэй мастернууд ена Каташова, Екатерина едкова, нэхэгшэд Татьяна ротасова, Любовь Баимкина болон бусад болоно.

Тиихэдэ эдеэ шанагшадые, Буркоопсоюзай» магазинуудта хүдэлхэ наймаалагшадые училищи жэл бүри бэлдэжэ гаргана. Иимэ мэргэжэл абаха дуратайшуул жэлнээ жэлдэ олошоржо байнхай.

Училищи дүүргэһэн шабинараа жэл бүри үдэшэхэдөө, арад зониие хангаха хэрэгтэ һайнаар хандан, училищида олоһон теоретическэ болон практическа бүхы шадабарияа бодото ажалдаа дүүрэн харуулха аабза гэжэ найдагоди. Тэдэнэй олонхинь туйлаһан юумэн дээрээ үнихэн тогтожо байнгүй, дээдэ һургуулинуудта болон техникумүүдтэ һуралсалаа үргэлжэлүүлнэ. Һуралсалдаа шалгарһан, эдэбхитэй һурагшад Новокуйбышевскын болон Улаан-Үдын индустриально-педагогическа техникумүүдтэ эльгээгдэдэг юм. Тиихэдээ һурагшад гүрэнэй стипенди абадаг. Жэшээнь, училищи дүүргэһэн Донцова Валентина, Хазеева Раиса, Серебренникова Светлана гэгшэд һуралсалаа үргэлжэлүүлхээр эльгээгдэнэн байна. Тэдэнэр техникум дүүргээд, түрэл училищидаа багшаар болон үйлэдбэриин һуралсалай мастераар хүдэлнэ.

Энээнһээ гадна «Бурятцелинстрой» трестын предприятинуудта хүдэлхэ модошо дархашуулые, штукатурнуудые, электро-гагнууршадые бэлдэнэ. Ерэхэ жэлнээ бидэ Улаан-Үдын локомотив-вагон заһабарилгын заводто сантехникын слесарьнүүдые, бусад мэргэжэлтэдые бэлдэжэ эхилхэбди.

Нэгэ үгөөр хэлэхэдэ, «ямаршье хүдэлмэри һайн — дуратайгаа шэлэ» гэһэншүү болоно. 12 янзын мэргэжэлээр хүдэлмэришэдые бэлдэдэг манай училищида В. Маяковскийн эдэ үгэнүүд ехэ таараха байна.

Училищиин байгуулагдаһаар һуралсалай муу бэшэ материальна бааза байгуулагданхай гэбэл: бэлдэхэлэй болон хабсаралгын хоёр цехтэй мастерскойнууд, оёдолой цех, лабораториинууд бии. Харуулан ойлгуулгын олон зүйлнүүд, техническэ хэрэгсэлнүүд һурагшадай өөһэдынь гараар бүтээгдэнхэй.

Эндэ һайнаар амарха бүхы арга боломжонууд байгуулагданхай, уран һайханай, техническэ бүтээлнүүдэй кружогууд, фото-зураг дуратайшуулай болон спортивна секциннүүд хүдэлнэ. Һурагшадай анхаралда библиотекэ, улаан булан болон уншалгын, спортивна залнууд бии. Һурагшад хамтын байрада байжа, түлөөһэгүй эдеэ хоолоор, хубсаһа хунараар хангагдадаг.

Республикын элдэб районуудһаа болон хүршэ областьнуудһаа манда һурахаа хүнүүд ерэдэг. Тэдэнэр Харанхын техническэ мэргэжэлэй училищида һураһанаа хэзээдэшье шаналдаггүй. Бидэ шэнэ үеын басагад, хүбүүдые училищидаа уринабди. Дирекци, партиила, профсоюзай болон комсомолой организацинууд, училищиин инженерно-педагогическа коллектив таанадай һайнаар ажаһуужа, һуража, эрхим

ТОЛИ

ЭНЭ ХУУДАҺАНДАМНАЙ

Эрдэмэй орьёл өөдэ

Булаг шэнгеэр бурьялаг лэ!

Нютагни һайхан даа!

Архиин жолоо татагдаг!

БАГША, СЭРЭГШЭ, ПРОФЕССОР

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай ветерануудай колоннын үйлсөөр жагсан ябахые һайндэрнүүдтэ харахада, сэдьхэлээ хүдэлмөөр. Илалтын үдэрһөө хойшо дүшэ шахуу жэл үнгэрөө. Теэд дайнай тэрэ хүшэр хүндэ жэлнүүдые мартаха аалши... Дайшалхы шагналнуудынь одод шэнгеэр ялалзажа, оркестрнүүд хүнхинэнэ.

Эдэнэр мүнөөдэршье ажаллаһаар. Дайшалхы орденуудайнь хажууда тэдэнэй үбсүүндэ шэн зоригто ажалай түлөө абтаһан шангууд харагдана.

Манай соёлой институдай кафедрада ветерануудай дүрэ зурагуудтай стенд бии. Стенд дээрэ «Хүндэлэлэй самбар» гү, али «Институдай эрхим хүнүүд» гэжэ бэшээ һаа, алдуу болохогүй байха. Юундэб гэхэдэ, эдэ хүнүүднай өөрынгөө хэрэгые һайнаар мэдэдэг болоһон дүршэлтэй мэргэжэлтэд ха юм.

Мүнөөдэр би тэдэнэй нэгэн тухай, түүхын кафедрын профессор, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай ветеран Сосорон Санжиевич Бадмацыренов тухай хөөрэһүүб. Мэдээжэ түүхэшэ-

эрдэмтэн, багша ба нинтын ажал ябуулагшын намтартай хүн юм.

Дайнай эхилһээр хоёр хоноод байхада, Хорнин дунда һургуулинн залуу директор, коммунист С. Бадмацыренов сэрэгэй албанда абтаһан байгаа. Шэтын сапёрно-инженернүүдэй училищида сэрэгэй мэргэжэл абажа, оронойнгоо зүүн хилэ дээрэ албанда ябалсаа. Харин 1942 оной үбэл инженерно-техническэ бригадын бүридэлдэ тэрэ оролсожо, дайсанай минэнүүдые усадхаха аюултай хэрэгтэ хабаадалсаһан юм. Энэнь Вязьма шадар болон Баруун фронтын элдэб участогууд дээрэ болоһон байха.

Һүүлдэнь Ленинградай фронт, Ленинэй хотые хамгаалалгын мартагдашагүй үдэрнүүд залуу сэрэгшын хүби заяанда тудаа. «Ленинградые хамгаалһанай түлөө медаль» тэдэ үдэрнүүдэй дурасхаал болон үлэнхэй.

Сосорон Санжиевичай олон тоото нэрэ зэргэнүүдэйнь болон шангуудайнь дунда түүхын эрдэмтэндэ огто хабаагүй «Хүндэтэ түмэр замшан» гэһэн һонирхолтой тэмдэг бии. Сосорон Санжиевичай омогорходог энэ нэрэ зэргынь түүхэ нимэ юм. Тиихэдэ тэрэ Ленинградай фронт дээрэ байгаа. Майор С. Бадмацыреновэй командирай орлогшо байһан инженерно-һэргээн бодхоолгын полкын сэрэгшэд Парва хүрэжэ ябаа һэн. Үные хүндэлэн гараһан түмэр замай хүүргые тэрьелжэ ябаһан дайсад һандаргаһан байгаа. Хүүргые заһан бодхоохо гэһэн захиралта үгтэбэ. Юундэб гэхэдэ, энэнь шухала стратегическэ удхатай байгаа бшуу. Артиллериин снарядуудай болон минэнүүдэй тэнэрээн доро сапёрнууд үдэр һүнигүй дайшалхы хүдэлмэри ябуулжа байгаа. Командованин захиралта дүүргэгдэжэ, хүүргэ болзорһоо урид бодхоогдоод, сэрэгэй частнуудтай болон дайшалхы зэбсэг, техникэтэй эшелонууд урагшаа зорёо һэн. Шалгарһан хүнүүдтэ Ленинградай фронтын командалагша баяр хүргэжэ, харин СССР-эй Зам харилсаанай арадай комиссар С. Бадмацыреновтэ «Хүндэтэ түмэр, замшан» гэһэн нэрэ зэргэ олгоһон юм. Мүнөө түмэр замшадай һайндэрэй болоходо, СССР-эй зам харилсаанай министр амаршалгын телеграмма жэл бүри эльгээжэ байдаг.

900 үдэр соо үргэлжэлһэн блокадын дүүрэһэн алдарта тэрэ түүхэтэ үдэрые — 1944 оной январиин 27-ной — үдэрые сэдьхэлээ хүдэлгэн тэрэ дурдадаг юм.

Майор С. Бадмацыреновэй дайшалхы зам Ленинградаһаа Прибалтикаар дамжан, Зүүн Пруссиг хүрэһэн намтартай. Дарагдаһан Кенигсбергдэ Илалтын үдэрые үгтаһан юм. Дайнай дүүрэхэдэ, дайшалхы арбаад шагналтай болоод байгаа.

Дайнай һүүлэй хүшэр хүндэ жэлнүүдтэ багшаар хүдэлжэ, эрдэм бэлигээ саашадань хүргөөхын тула А. Ждановай нэрэмжэтэ Эрхүүгэй университет дүүргээд. эрдэм шэнжэлгын үргэн харгыда ороһон байна.

Буряадай гэгээрэлэй хүдэлмэридэ залууханаар хабаадажа эхилһэн намтартай. 17-той байхадаа Хурамхаанай аймагай Элһэн нютагай эхин һургуулида ажаллаа. Һуража байхадаа, өөрөө һуралсажа, 1937 ондо Москвагай В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ багшанарай институт дүүргээ. Тиихэдэ Хорнин һургуулине ударидажа байһанаа, сэрэгтэ мордоо һэн. Дайнай һүүлээр Хорнин аймагай Советэй гүйсэдкомой арадай гэгээрэлэй таһагые даагшаар, 1957—1961 онуудта Буряадай АССР-эй гэгээрэлэй министрээр хүдэлмэрилөө. Эрдэм гэгээрэлэй талаар ябуулһан хүдэлмэриингөө түлөө «Хүндэлэлэй Тэмдэг» орденоор, «Арадай гэгээрэлэй отличник», тэмдэгээр шагнагдаа, «Буряадай АССР-эй һургуулиин габьята багша» гэһэн хүндэтэ нэрэ эргэдэ хүртэнхэй.

Нинтынгээ ажал ябуулгые, педагогическа мэргэжэлээ Буряадай арадай гэгээрэлэй түүхын гол шухала асуудалнуудые шэнжэлгэтэй, һурагшадые коммунис ёһоор хүмүүжүүлгэтэй зохидоор холбожо шададаг. Тэрэнэй хэнэн зохёохы хүдэлмэринүүд гэхэдэ, арба гаран монографи, научна согсолборинууд соо толилогдоһон зуугаад статья, «Арадай гэгээрэл», «Педагогика» гэжэ журналнуудта, республиканска болон түбэй газетэнүүдтэ хэблүүлһэн зүйлнүүд — бүхэли библиотекэ болоно. С. Бадмацыреновэй «Совет Буряадай һургуулинуудай хүгжэлтын асуудалнууд», «Һурагшадай бригадануудай үйлэдбэриин коллективүүдые эмхидхэлгын дүршэлһөө» гэһэн хүдэлмэринүүд, «Октябрь болон Буряадта бэелүүлэгдэһэн бүгэдэ нинтын һуралсал» гэһэн ном бултанда мэдээжэ байхаһаа гадна республикын багшанартa туһатай пособи болоихой.

Юрэнхы эрдэмэй дунда, дээдэ һургуулинуудай, техникумуудэй багшанар С. Бадмацыреновэй номуудһаа ажалдаа сэнтэй заабаринуудые абадаг. СССР-эй Науканудай академиин президиум С. Бадмацыреновые өөрынгөө научна соведэй бүридэлдэ орууланхай. СССР-тэ социализм болон коммунизм байгуулгын түүхын асуудалые профессор зүбшэн хэлсэхэ эрхэтэй.

Зүүн-Сибириин соёлой институдай байгуулагдаһан сагһаа хойшо Сосорон Санжиевич тэндэ хүдэлнэ. Мэдээжэ эрдэмтын, мүнөө профессорэй нэрэ хүндэ ехэ. Һайн һанаатай, хүнүүдтэй үгэеэ ойлгосодог байһанайнь түлөө нухэдынь тэрэние хүндэлдэг. Эрдэм мэдэсынь гүнзэгы, ленциүүдэйнь баян үзэдэлтэй, ойлгосотой байһанайнь түлөө студентнүүд профессорые хүндэлдэг.

С. Бадмацыреновэй һургажа гаргаһан шабинарай дундаһаа гүрэнэй болон нинтын ажал ябуулагшад, эрдэмэй докторнууд болон кандидадууд, томо-томо мэргэжэлтэд ургажа гаранхай. Һурагшадайгаа дундаһаа СССР-эй Педагогическа Науканудай академиин гэшүүнкорреспондент И. А. Атутовые омогорхон дурдадаг.

Олохон һурагшадынь мүнөө түрэл институдтаа хүдэлмэрилнэ. Багша тухайдаа тэдэнэр ехэ дулааханаар хөөрэлдэдэг. Педагогикын эрдэмэй кандидат А. Архиповагай хэлэһэн үгэнүүдые дурдалтай: «Мэргэжэлдэмни намайе дуруулһан түрүүшын хүн гэхэдэ Сосорон Санжиевич болоно. Студент ябахадам, тэрэнэй хэлэһэн үгэнүүд, бодолнууд өөрынонсо янзатай, холын хараатай байдагаараа намайе ехэтэ һонирхуулаа һэн. Бидэндэ тэрэ ехэ анхаралтайгаар хандадаг байгаа».

...Эрдэмтын ажалладаг стол дээрэ эзлжээтэ номойнь гар бэшэг хэбтэнэ. Шэнэ монографи дүүрэхэ дүтэлжэ байна хэбэртэй. Өөрынгөө сэнтэй дүй дүршэлые багшанарай шэнэ үетэндэ дамжуулан үгэхэ хэрэгтэ Сосорон Санжиевич хүсэсэ гэмнадаггүй. Һаһан үндэр боложо, дайнда ябаһан шарханууд ынь үбдэхэ. Теэд Сосорон Санжиевичай сэдьхэл үшөөл залуу, хэгдээгүй юумэнүүдынь болон зохёохы түсэбүүдынь ехэ.

О. КУНИЦЫН,
Зүүн Сибириин гүрэнэй соёлой институдай доцент.

ШҮЛЭГШЫН ТҮРҮҮШЫН ЗАХАТА

Баярлан, гартаа барифан номоо һонирхон харанам. Намар, хожомшог, үүр хираалжа байха үедэ Улаан-Хадын хүтэлые үгсэжэ ябаһан шэнги мэдэрэлдэ абтанам. Номойнгоо гадарые бүри шэнжэлэн харанам: бүтүү ой соо үшөөл харанхы бүүдэгэр. Үүрэй толондо намаа набша алтаран илгаржа захална. Бүри саана ойн соорхойн захада хоёр һогоон сүүрын обёорогдоно. Бүглүү хотогор жалгын харанхы соо «Бугын дуунай үе» гэзэ сагаанаар берламал гаршагые уншанам. Хярын ороогоор мандаһан наранай туяа соо «Дансаран Доржогутабай» гэзэ авторай нэрэ обог илгарна. «Хэн зурааша иимэ һонинноор энэ номые шэмэглээ гээшэб?» — гэжэ бодоод, һүүлшын хуудаһые тэбдэн иранам. Уран зурааша Г. Б. Холонгуев шэмэглэнэн байба.

Номой гадар хуудаһые ирабаб. Үндэр баглагар модоной наана буга арьягар эбэрээ гэдэргэнь хинсайлгаад, үлын. дуудажа байна. Энээниие харахадаа: «Үндэр шэнэһэн суурайда үлэн буга дуудаба», — гэһэн урданай ангуушадай хэлэһэн үгэ һанаанда ороодхибо.

Сэлмэг тэнгэридэ наран гаража, бүхы дайда дэлхэйгээ гэрэлтүүлбэ. Баригша номоо би саашань-саашань ираже, хүйтэн булагай арюун уһа гудамхиһан шэнгеэр уншанам.

Ленин багша, Коммунис парти, Эхэ орон тухай шүлэгүүдээр ном нээгдэжэ, һонирхол татана:

Арадайл түлөө
ажалладагаараа
Алтан дэлхэйдэ
алдартайлши,
Асари мэргэн
хараатайлши
Агуу манлай — Коммунис
парти!

гээд, «Түгэс манлай — Коммунис парти» гэжэ шүлэг соо уншахадаа, гүнээгы бодолдо абтанам.

Бата зам татажа,
Ута зам отолжо,
Залуу зон хүсэлнэ,
Халуун зол бусална,
БАМ!
БАМ!
БАМ!

гэжэ асари томо барилга тухай шүлэг соо уншанам. Энэ түүхэтэ барилгые магтан дуулаһан мүрнүүд энэ номой зүрхэн болон сохилно. «Һанаата юундэш болонобиб?» гэһэн шүлэгее баглаа болгожо бариад, дай сарагшадай, эб найрамдал хамгаалагшадай жагсаалда автор орожо зогсоно. Шүлэгүүд Зэдын талаар, Монгол ороноор, Һэбхеэн уулын һэбшээтэ боорёор дахуулан һонирхуулна. Нютаг орон, байгаалиин гоё һайхан тухай шүлэгүүд баяр түрүүлнэ:

Һэртэлзэһэн
Һэргэг хоёр шэхэтэй,
Зэртэлзэһэн
Зэзэрэг хурса нюдэтэй,
Шаб гэмэ
Шабхуур дүрбэн шэлбэтэй,
Агуулын шэмэг
Арьялаа буга дууданай!

Үнэхөөрөөл бүгын образ нюдэндэ тобойсо харагдана. Бухиндаата бүгын дуунай аялга шэхэндэ дуулдана. Автор Хэжэнгые үгсүүлэн, Хөөрхэ нютагаа абаашана:

Хүжын гамяар хүхэрһэн
Түжын хоймор—Хөөрхэ.
Эжы мэтэ энхэрһэн
Эльгэтэйлши, хөөрхэй!

Энэ бадагые гү, али «Хэжэнгэ» гэжэ шүлэгые уншахада, нютагай шарай обёорогдоод хино.

Багахан ном гэжэ һанан гэһэй, сэдьхэлэй ямар олон хүбшэргэйе дайраһан шүлэгүүдые зосоогоо багтаан мансылһан байна гээшэб. Энэ ном соо инаг дуран тухайшье уянгата мүрнүүд дайралдана. Залуушуулда һургаал, заабари боломо бадагууд залуу уншагшадай зүрхые дайран ажаглагдаха байха.

Алтан дэлхэйн хүрьһэн
дээр
Анхан шэлзһэн ажалтай —
Золто сагта түрэһэндөө,
Зондо туһатай ябалтай.

Дансаран Доржогутабай табин наһаяа шахажа ябана. Ажалай арюун дүршэлтэй, найман үхибүүдэй эсэгэ. Шүлэгшэ хүн гэжэ үнинэй танигдаһаншье һаа, номоо хэблүүлхээ яарадаггүй ябаа. Энэ ном соо бүхы шүлэгүүдынь ороо бэшэ. Тон һагшагдаһан, удаан эдэгдэнэн, уншагшадта һайшаагдаһан шүлэгүүдынь багтаа бшуу.

Поэт Дансаран нүхэрөө түрүүшынь номоор амаршалаад, саашадаа елхаса далайсаа түргэдхэн, Улаан-Хадын нэбшээтэй, Хужарта нуурай долгитой, шэн нягта шэнэ шүлэгүүдээ мансылан бүтээжэ, хөөрдохи номоо уншагшадтаа бэлэглыш гэжэ үриха, хүлеэхэ байнабди.

Цокто НОМТОЕВ.

ХУЖАРЛАН ХАРАБА

Һаяхан Захаамнай районой Хамнинн совхозой Бүргын отделениин соёлой байшан соо нютагай ажалшад олоороо сугларжа, Эрхүүгэй филармониин артистнуудай концерт наада хужарлан хараба. Артистнууд Андрей Чураков, Валентина Артамонова гэгшэд циркын, юрэ бусын жанрнуудые гүйсэдхөө. Тиихэдэ Мордвагай АССР-эй габьята артист Григорий Иващенко, артистнууд Любовь Смирнова, Валерий Шебалов гэгшэд ород арадай урдын болон совет композиторнуудай дуунуудые ураг гоёор гүйсэдхэбэ. Мүн Наталья Шупиковагай үзэн нугархайгаар харуулһан акробатическа этюдүүд схэтэ наншаагдаа.

Тиихэдэ Сергей Смирнов, Сергей Пошин болон Олег Гиршфельд гэгшэдлэ, бүридэһэн инструментальна трио аянга һайхантай хүгжэм дэлгэжэ, ёнотойл «шэхэнэй шэмэг» болоо.

Һүүлэй жэлнүүдтэ манай холын райондо ороной яшза бүрнин газарнуудаа бэлигтэ артистнуудай ерэжэ байдаггань баясамаар байна.

Концертын түгэсхэлдэ Бүргэ нютагайхид Эрхүүһээ ерэһэн артистнуудта баясхалан хүргөөд, хожом саашадаа ерэжэ байхыень хүсэбэ.

С. ЦЫБЕНОВ.

БҮҮХЭН УУРЛЫШ ДАА, ЭЖЫМНИ

Бүүхэн сухалдыш даа, түрэһэн эжымни.
Баяраа барин, жаргалаа таһалан
Байха аргамни гансааран һалабал,
Бүхы бэемни дуранда баригдабал.

Намда хэрэггүй алта мүнгэншье,
Намда хэрэггүй хамба торгоншье.
Урихан шарайнь, ошото нюдэнниинь
Ухаан бодолыем эзэлэн абабал.

Залинта дуранинь, зулгы бэень
Залуу наһанайм зүүдэн болобол.
Аялга дуунинь, алдар габьяань
Амидарал жаргалайм нарые мандуулбал.

Бүүхэн сухалдыш даа, эжымни.
Бүүхэн хараагыш даа, хайратамни.
Баяр, жаргални заяатым гартал,
Байха, хосорхом дуранай мэдэлдэл!

Д. ЖИГМЫТОВ,
дайнай ветеран.

НЮТАГАЙ ҮЗЭСХЭЛЭН

ЕЛТО

Суута Гунзан уулын хормойдо Елто гэжэ багахан ород дэрээбэнэй хуушан бууса бии. Тэндэһээ дүрбэ-табан модоной газарта мухар хундын эхиндэ, һонгинотын хабсагай ханатан, эрмэгтэн харагдадаг. Урда сагта модоноо, шохойһон шулуунһаа аргамжа уяад, нүгөө үзүүрээрнь бэсэ хүлижэ, хабсагайн эгсэ нюрууда аһалдан, зэрлиг һонгино абадаг байһан гэхэ.

Гэхэһээ гадна Елто шадар аягын зэргэ хонхорхойтой, жэгтэй һонин шулуунууд олдодог. Уран гартанай зорюута мүлин хэнэн мэтэ энэ шулуунай шэнгэн бодос байха үеэр ело шубуун тоншожо хооллоһон юм гэжэ эртэ сагаа нааша таныбарилдаг. Тиимэһээ тус дэрээбэн нимэ нэрэтэй гэжэ хэлсэдэг юм.

ТАГЛИИН НУУР

Хуша, жодоогой хангал үнэрөөр тунаһан үндэр томо уулануудай дунда Таглиин нуур толи мэтэ ялайн харагдадаг. Гонзойд гэһэн хэлбэритэй энэ нуур утаашаа 8—10, хүндэлөөшөө 2—3 модоной зайда нэмжыдэг, гүнзэгынь—2,5 метртэ хүрэдэг юм.

Зунай сагта дүтэ шадархи нютагуудай хүн зон эндэ олороо сугларжа амардаг, бэеэ эмшэлдэг байха юм. Нуурай уһанай химическэ бодосуд, тамардаг шанага (пиявка) гэдэг жэжэхэн хорхойнууд хамуу, маажуул, һудаһанай хии үшөнгүүдые аргалхада туһатай. Мүн өөртонь ургадаг шударга (магад эмэйшье үбһэн байжа болоо) гэжэ нютагай зоной нэрлэдэг нэгэ метр һаэ угатай ургамалые буга, хандагай мэтын туруута ангууд дуратайгаар эдидэг юм.

Оршон тойронхи байгаалиин шэнжэ, бүгын дуута үглөөнэй тунгалаг агаар, эм домто сэсэг, набшын хамар сорьёмо хангал үнэр—эдэ бүгэдэ хүниие баясуулха, сэдьхэлэй үбшэнние усадхаха шэдитэй.

Түгэд хэлэнһээ Тагли гэһэн үгын тайлбари хадаа Таг-галли—уһан гэжэ оршуулгадана. Нээрээшье, нуурай уһаннинь бүлсэхэн, хүнэй бэеые дулаагаар жэгнэһэндэл байдаг.

АДХАТЫН БУЛАГ

Борьёогой үрэжэлтэ талын дунда, багахан хадын хормойһоо шанагдажа байһан сайдал бурьялжа гараһан Адхатын булаг яагаашье һайхан бэ! Зэдэ. Захаамнин тээшэ ошоһон, ерэһэн аяншалагшадай зам дээрэ унда харяаха буудалай газар болоһоор бүри үнинэй.

Үнгэрһэн дайнда мордоһон Зэдын хүбүүд, ута тэргэдэ паар моридоо хүлөөд, Зэдын станци ошохо замдаа, Адхатын булагта зогсожо, ундаа харяадаг, бэеэ сэлмээдэг байһан гэдэг. Булагай аршаанта уһанһаа һүүлшынхиеэ ундалжа байһанаа тэдэнэй зариманнинь хаанаһаа мэдэхэ бэлэй даа. Тэдэнэрэй үсөөнинь лэ амгалан тайбан бусажа, ерэхэ замдаа булагайнгаа уһаар нюураа угаажа, ундаа харяаһан золтой.

Манай нютаг руу айлшалһаар ерээ һаа, хоёр харгын бэлшэр дээрэ автомашинаяа зогсоожо, Адхатын булагһаа амсажа үзөөрэйт!

Д-Д. БУЯНАЕВ.

БАҺА АРХИ ГҮ?

Бүдүүлшүү

Аралжаа наймаашад гээшэ юунһээшье этээрхэдэггүй гэжэ мэдээжэ. Үхэһэн хүнэй һүнэһэшье наймаа болгодог ушарые ородой оюун бэлигтэ уран зохёолшо Н. В. Гоголь дабтагдашагүйгөөр зураглаа һэн. Амаралтын үдэр Улаан-Удын дэлгүүр дээрэ ошожо хараа һаа, аралжаа наймаашадай ута хормой доро хүнэй нюдэнһөө бэшэ юумэ хуу олохот.

...Улаан-Удын мяханай комбинадай соёлой байшан тээшэ хүн зон олороо субажа ябаба.

— Һайхан концерт болохонь гү? — гэжэ угаа яаралтайгаар гэшхэлжэ ябаһан нэгэ эхэнэрһээ һуража үрдибэб.

— Концертһээшье һонин юумэ болохонь, — гэжэ тэрэм ябууд харюусажа үрдибэ. «Концерт, киноһоо һонин юун байгаа гээшэб? Уласхоорондын асуудалаар лекци болохо байгаа юм аабы» — гэжэ һанаад, зоной хойноһоо ошообоб. Соёлой байшангай коридор соо ороходоо, аралжаа наймаша Любовь Петровна Рябоконь гэгшын сүүд болохоёо байна гэжэ мэдэжэрхибэб.

— Моодно сабхи юу хээ абаад лэ, гэдэргээ унашаахаар сэн эрижэ ябаһаар баригдаа гээшэ ааб даа, — гэжэ нэгэ хүгшөөдэй тааманаа.

— Һэ! Моодно сабхи! — гэжэ нэгэ хүн хүгшэнэй хэлээшые голонгёор, зузаан уралаа нрбайлган дуугарба.

— Теэд ондоо юун байгаа юм? Хоморой хубсаһа танил талаараа абаад лэ, үнэтэйгөөр худалдадаг лэ бэшэ гү? Дэжынсэ-мэжынсэ гэгшэ гү, бэржээнтэ шэнги дамбагар хүхэ бүдөөр оёһон, хойно, урдаа олон хармаанхаштаагтай үмдэ минии аша хүбүүн борхоол дээрэһээ аяар хоёр зуугаар абаа. Юун гээшэб тэрэмнай? — гэжэ байгаад үнөөхи хүгшэмнай үгэлцэбэ...

— Энэтнай хубсаһаар аралжаа наймаа хээгүй! Архи наймаалаа, — гэжэ зузаан уралта, мэдээшэрхэбэ.

— Архи?!! — гэжэ нюдээ ехэ болгон, хүгшэн гайхаба.

— Тиимэ ааб даа. Юу гайхаабта? Шолмыс, биншье хашагдахадаа, нэгэ бүтылхэ найман солхоообор абаа һэм.

— Борхоол дээрэ архи абаашадаг байгаа гээшэ гү?

— Һа-һа! Юун борхоол дээрэ гаргаха һэм даа, үдэшэ орой болоһон хойно, магазинай хаагдаһан хойно гэртээ наймаалаа гүбэ.

— Ай зайлуул, — гэжэ хүгшэн-һанаа алдаад, анирүй болобо.

Л. П. Рябоконь, — дүшөөд наһатай эхэнэр. 1981 оной майнаа, эхилээд сентябрь хүрэтэр архяар аралжаа наймаа хээ юм ха: Үдэр бүри арбаад шэл архи абаад лэ, үдэшэндөө тэдэнээ, дээгүүр сэнгээр худалдажа «жаргадаг» байба. Тиигэжэ оройдоо юнэн һарын туршада 608 түхэриг 40 мүнгэн тэрэнэй «сэбэр олзо» болоо юм.

1982 оной январиин 22-то, 5 түхэриг 30 мүнгэнэй хэдэн шэл архи абаад, тэдэнээ «толгой» бүриниень долоон түхэригөөр худалдаха гэжэ һахы-һалаг боложо байһаар балшыса баригдаа.

Өөрөөшье «хоолойгоо тоншоходоо, хойшоо харахагүй» тэрэ эхэнэр олоһон олзоёо архи болгодог һэн. 14-тэйхэн ганса хүбүүндээ хубсаһа, хоол абаха тухай бодомжолдог байгаагүй гэжэ сүүд элирүүлээ.

«Эльгэ нимгэтэй» хүршэнэрыень шүүмжэлхэ дуран хүрэнэ. Юуб гэхэдэ, А. П. Рябоконин үбшөлөөд гү, али ямар нэгэн ондоо шалтагаанаар магазин хүрэжэ шадахаяа болёод, «хайратайгаар» гүйгаа һаань, хүршэнэрынь магазинһаа архи абажа үгдэг байгаа. Эгээл энеэдэтэй юумэниинь юун бэ гэхэдэ, үдэшэндөө архинин магазинуудай хаб-яб хаагдашоод байхада, аргагүй сэнгээр «хашагдаа» һаа, Рябоконнин үүдэ тоншоод, өөнэдынгөө засаржа үгэһэн архине унэтэй сэнгээр худалдажа абадаг байгаа.

Хүнгэн олзодо обтожо, бэлээр олзо оложо, өөрөө минитэ архяар хоол хэжа ябаһан Л. П. Рябоконь хуулинн зэмэ амсаа.

Үнэн сэхэ ажалай замһаа хадуураад, халтирхай харгыда гараал һаа, «хабна яһаа» хухаржа магадгүй гэжэ энэ ушар үшөө дахин һануулна бшуу.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда. «Тэжээл бэлэдхэлгэ—бүгэдын хэрэг» — түрүү бэшэг. Эдэ хоолой программа бэелүүлгэдэ бүхы хүсэ шадалаа элсүүлхэ гэһэн нинтэ гаршаг доро толилогдоһон материалнууд. «Сэбдэг хуйтэншье һаань...» — А. Митниковэй статья. СССР-эй 60 жэлэй ойдо — ажалай бэлэгүүд — материалнуудай суглуулбари. ТАСС-ай һүүлшын мэдээсэл.

Хоёрдохи хуудаһанда: КПСС-эй Центральна Комитедтэ ба СССР-эй Министрнүүдэй Советдэ» — тогтоолнууд. Нютаг нютагай һонин.

Гурбадахи хуудаһанда: «Ажалаар олдоһон жаргал» — М. Бабинцевагай очерк. «Хүдэлмэрнин хэлсээ баталалга» — З. Бутухановагай статья. Хилын саанаһаа телетайпаар абтаһан мэдээсэлнүүд.

Дүрбэдэхи хуудаһанда. «Аха дүүнэрэйнгээ жэшээгээр» Л. Доржиевагай статья. «Буряадай эрдэмтэ басаган Непалда» Б. Жигмытовтэй хөөрэлдөөн. «Габьяатнай мартагдахагүйл» — М. Хензынхеновэй статья. Уран зохёолой булан — Ц-Б. Бадмаевай шүлэгүүд. Соносхолнууд ба мэдээсэлнүүд.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Орбита. 8.55—Дамжуулгын программа. 9.00—«Время». 9.40 — Үглөөнэй гимнастика. 10.05 — «Хэрбээ элүүр энхэ ябахагэбэл». Физкультурнигуудта заабари зүбшэлнүүд.

Улаан-Удэ. 10.10—Шэнэ һонин (буряадаар). 10.20—«Гурэн хидэ бидэ гээшэбди» гэһэн хөөрэлдөөн (буряадаар). 10.35 —«Соёлой һонин» (буряадаар).

Орбита. 11.10—«Спортлотогой» 22-дохи тираж. 11.15— —«Уран зураашад тухай хөөрөөнүүд». В. Мухина. 11.40 — «Илагшад». Фронтовой ханинарай клуб. Агаарэй 1-дэхи армиин ветерануудай уулзалга. 13.10—«Хүн. Газар. Юртэмсэ». 13.55—«И. Христова дуулана» (Болгари). 14.30—«Мүнөөдэр—түби дэлхэй дээрэ». 14.45—«Стальное колечко» — телевизионно үхибүүдтэ зорюулагдаһан уран һайханай фильм. 15.15—Политическэ шэнжэлгэшэ Л. А. Вознесенскийн хөөрөөн. 15.45—«Ан амитадай аймаг». 15.45—«Деревенский повести» гэһэн циклнээ. «Операция «Юг» — телевизионно баримтата фильм (1-дэхи фильм). 17.55—«9-дэхи студия». Политическэ шэнжэлгэшэ Б. С. Зорин дамжуулгые хүтэлхэ. 18.55—19.10—Забһарлалга. 19.10 — «Свидание назначила Татьяна Шмыга»—телевизионно хүгжэмтэ фильм. 20.35—«И с вами снова я...» — телевизионно уран һайханай фильм. 22.00 — «Время». 22.30—«Дэлхэйн арадуудай уран бэлигэ». 23.00—Футболоор СССР-эй чемпионат. «Спартак»—«Динамо» (М). 00.45—Шэнэ һонин.

НИИТЭ-СОЮЗНА ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Орбита. 10.10—«Буратинын выставкэ». 10.40—«Таанадта, түрэлхид».

Улаан-Удэ. 11.10—«Минии һолеси»—кукоочерк. 11.20—«Хүдэлмэриишэдэй зэргэдэ һуурия оло». 8-дахи классуудые дүүргэгшэд техническэ мэргэжэлэй һуралсалай хүдэлмэрилэгшэдтэй уулзаха. 11.50—«Товарищ Арсений» — уран һайханай фильм. 13.20—«Музейнүүдэй залнуудаар». 14.10 —«Рожденные Октябрем»—баримтата фильм.

Орбита. 15.15—Дамжуулгын программа. 15.20 — «Бидэнэртэй хэ, бидэнэр шэнгеэр хэ, бидэнэрһээ үлүү һайнаар хэ». 16.20—Хальмагай АССР-эй искусствын уран бэлигтэнэй ба уран һайханай коллективүүдэй концерт. 17.10—«Ехали медведи»—телевизионно баримтата фильм. 17.45—Ростов-на-Дону хотын телевиденийн студийн программа. 18.45—«Хүгжэмтэ киоск». 19.15 — «Шэнэ фильмүүд тухай тобшохоноор». 20.00—«Там, за линией фронта»—телевизионно баримтата фильм. 20.45—Уласхоорондын шэнжэлэл. 21.00 — «Амгалан нойрсогты, багашуул!». «Шэдитэ экран». 21.15—«Элүүр энхэ байлга»—эрдэм дэлгэрүүлгын программа. 22.00—«Время». 22.30 — «Контакт» — телевизионно уран һайханай фильм (1-дэхи ба 2-дохи серинүүд). 00.45 — «Зуг татан зогсыш...» — телевизионно очерк. 01.15 — Футболоор СССР-эй чемпионат. «Шахтер» — «Торпедо» (М) 2-дохи тайм.

САГАН ҮЛАРИЙ

Мүнөөдэр республика доторнай шинг нойтон орохогүй. Баруун тээһээ секундын 5—10 метр хүсэтэйгөөр һалхилха. Үдэртөө 17—22, хойто ба Байгал шадарай районуудаар 8—13 градус дулаан байха.

Улаан-Удэдэ шинг нойтон орохогүй. Баруун тээһээ һулаханаар һалхилха. Үдэртөө 19—21 градус дулаан байха.

Майн 30-да шинг нойтон орохогүй, харин 31-нэй үдэр урда районуудаар багахан бороо орохо, аадарлажашье болохо.

Редактор
Р. Б. ГАРМАЕВ.

МАНАЙ ХАЯГ: УЛАН-УДЭ, ТЕЛЕФОН 16, ИНДЕКС 671000

г. УЛАН-УДЭ, ул. ЛЕНИНА, 35, редактор—2-54-54, приемная —2-54-93, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62-62, отв. секретарь — 2-50-52 секретариат, —2-66-76, отделы: партийной жизни—2-60-91, пропаганды—2-56-23, промышленности и строительства—2-61-35, сельского хозяйства—2-64-36, 2-63-86 советского строительства и быта—2-69-58, культуры и школ—2-60-21. информации—2-34-05, перевод—2-54-93, писем и селькоров —2-67-81, корректорская—2-35-95, машинное бюро —2-57-63, фотолаборатория—2-33-61, отдел объявлений—2-65-54.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств полиграфии и книжной торговли.
Н-00622. Заказ 124. Индекс 5901

АХА ДУУ ХОЁР

Нэгэ ядаруу нютагта аха дүү хоёр ажаһууба. Хоюулаа ажалша — газараа хахалжа, таряа таридаг ҺЭН. Дүүнь дүрбэн бага үхибүүдтэй, харин ахань үхибүүгүй байба. Аха дүүнэр эбтэй ажаһуудаг бэлэй: газараа хубаарилдаггүй, харин сугтаа элдүүрилээд, таряагаа таридаг заншалтай һэн. Таряанай болбосорходо, хоюулан хуряагаад, аб адляар хубааба.

Харанхы һуни ерэжэ. дэлхэйе хушаба. Ахань унтаридаа ороһон аад. нойрынь хүрэнэгүй, иимэ бодол зобоо-но; бидэ хоёр таряа ороо-һоёо зүбөөр хубаагаа ха гүбди? Дүүгэймнай олон үхибүүдтэ талха таряан ехэ хэрэгтэй. Байз, ошоод, дүүгэйнгээ таряанда нэмэри оруулхам гэжэ бодоод, һанаһанаа хүсэлдүүлбэ.

Орой һуни дүүньшьё һэрезд, толгойдонь иимэ бодол эрьелдэнэ; ахатаяа таряагаа зүбөөр хубаагаа ха гүбди? Һамган бидэ хоёр залуубди, элүүр энхэбди, үхибүүдэйшье бэежэжэ, бидэндээ туһалха, харин ахамни һамганта бидэнһээ холо аха, наһатай боложо ябана. Өөрынтөө таряаньһаа нэмэхэ гэжэ бодоод, һанаһанаа дүүргэбэ.

Үдэр болоходо харахадань, хэнэйньшье таряан хороогүй, хоёр хубинь аб адли байба. Аха дүү хоёр доро дороо гайхашаа барабашье, бэе бэедээ юушье хэлэбэгүй.

Тэрэнһээ хойшо аха дүү хоёр хоорондоо бүри эбтэй, бэе бэедээ дуратай, бүхы наһаараа жергалтай ажаһуугаа.

А. ФЛЕРОВ.
[П-Б. ТОХТОХОЕВ буряадшалба].

ҮГҮҮЛЭЛ